

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA STROJNÍ

ÚSTAV ŘÍZENÍ A EKONOMIKY PODNIKU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Konstrukce ukazatelů a metrik k posuzování úspěchu migrantů v průmyslových
podnicích ČR

Construction of indicators and metrics for assessing the success of migrants in
industrial enterprises in the Czech Republic

AUTOR: Gorskov Anton

STUDIJNÍ PROGRAM: Řízení a ekonomika podniku

VEDOUCÍ PRÁCE: Ing. Ladislav Vaniš

PRAHA 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou (bakalářskou) práci vypracoval samostatně a použil jsem pouze podklady (literaturu, projekty, SW atd.) uvedené v příloženém seznamu.

Nemám závažný důvod proti užití tohoto školního díla ve smyslu § 60 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

V Praze dne:

.....

Podpis

Anotace

Cílem dané práce je podívat se na problém intelektuální migrace z pohledu toho, co si může Česká republika poučit pro sebe pokud souzení budou vycházet jednak z teoretických představ o samotném fenoménu intelektuální migrace, a jednak ze zkušeností, které v této oblasti existují v jiných zemích a takže navrhnout kritéria a metody hodnocení úspěšnosti vysoce kvalifikovaných migrantů, což pomůže posoudit správnost české imigrační politiky týkající se kvalifikovaných migrantů, ale také poskytne vynikající nástroj pro podnikatele k posouzení proveditelnosti vynakládání prostředků na přilákání kvalifikovaných odborníků ze zahraničí.

Tato práce se skládá ze dvou částí. První část je věnována teoretickým a obecným otázkám intelektuální migrace, jevu intelektuální migrace v různých zemích a zkušenostem České republiky a různých zemí světa při tvorbě politik týkajících se intelektuální migrace, druhá část – praktická – je věnována výběru metod a způsobu hodnocení úspěchu vysoce kvalifikovaných zahraničních odborníků v českém průmyslovém systému.

Klíčová slova

Intelektuální migrace, metody hodnocení úspěšnosti, vysoce kvalifikovaný migrant

Annotation

The aim of this work is to look at the problem of intellectual migration in terms of what the Czech Republic can learn for itself if the judges are based on theoretical ideas about the phenomenon of intellectual migration, and on the experience that exist in this area in other countries and also to propose criteria and methods for evaluating the success of highly qualified migrants, which will help assess the correctness of the Czech immigration policy regarding qualified migrants, but will also provide an excellent tool for entrepreneurs to assess the feasibility of attracting qualified professionals from abroad.

This work consists of two parts. The first part is devoted to theoretical and general issues of intellectual migration, the phenomenon of intellectual migration in different countries and the experience of different countries, including the Czech Republic, in policy-making on intellectual migration, the second - practical - is devoted to choosing methods and methods of evaluating the success of highly qualified foreign experts in the Czech industrial system.

Keywords

Intellectual migration, methods of evaluating success, highly qualified migrant

Na tomto místě bych rád poděkoval panu Ing. Ladislavu Vanišovi za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce

Obsah

Úvod	1
Teoretická část	2
1. Poznatky o migraci	2
1.1 Poznatky o intelektuální migrace	2
1.2 Boloňský proces a intelektuální migrace ve vzdělávání	6
1.3 Brain Drain – teorie a praxe	7
2 Migrace ve vztahu k ČR	12
2.1 Migrační politika	12
2.2 Dynamika imigrace do České republiky	14
2.3 Nelegální migrace	16
2.4 Integrace migrantů	17
3 Výsledky šetření o deficitních profesích českého průmyslu	20
3.1 Metalurgie a obrábění kovů	22
3.2 Automobilový průmysl	23
3.3 Pryžový a plastikářský průmysl	24
4 Poznatky o nástrojích k měření úspěšnosti integrace migrantů v Evropském kontextu	26
4.1 Indikátory	31
Praktická část	34
5 Návrh kvantitativních a kvalitativních kritérií k hodnocení úspěšnosti s ohledem na měnící se podmínky průmyslu ČR	34
5.1 Bodový systém pro výběr pracovních migrantů („point systém“)	34
5.2 Posouzení přínosu pracovního migranta do rozpočtu kraje, kde pracuje	37
6 Konkrétní metodická doporučení pro uživatele v průmyslu ČR	38
7 Závěr	41
8 Seznam použitých zdrojů	43
Seznam použité literatury	43
Seznam použitých internetových zdrojů	43
Seznam obrázků	45
Seznam tabulek	45
Seznam vzorců	45

Úvod

Problému migrace v dnešní době bylo a je věnováno mnoho studia a výzkumů, především kvůli velikosti tohoto problému. Dříve tento problém přitahoval ekonomy, sociology, právníky, dnes je v centru pozornosti politických vědců a výzkumníků mezinárodních vztahů. Migrace je v České republice studována, jak z důvodu globálního trendu výzkumu, tak z důvodu skutečnosti, že tyto problémy zemi úzce dotkly. Hlavní důraz ve výzkumech je obvykle kladen na vznikající problémy, zejména v souvislosti s pracovní migrací nekvalifikované pracovní síly. Zatímco intelektuální migrace je vnímaná ve větší míře z hlediska „odlivu mozků“. Ve skutečnosti má intelektuální migrace mnoho aspektů.

Mezinárodní migrace obyvatelstva je dnes jednou z nejnaléhavějších a nejproblematictějších otázek globalizujícího se systému ekonomických vztahů. Na základě dostupných vědeckých publikací o obsahu pojmu „mezinárodní migrace obyvatelstva“ musíme podrobněji popsat stránky tohoto jevu: jedná se o mezistátní průnik jakéhokoli stupně trvání, což znamená vstup do nových institucionálních a reprodukčních vztahů. Současně je třeba zdůraznit, že tento mnohostranný jev je posuzován v kontextu vnějšího potenciálu pracovní síly národního hospodářství. Mezinárodní migrace je ovlivněna různými faktory, které ji mohou posílit nebo oslabit, stát se dominantní nebo pasivní, ale jejich shrnutím můžeme dojít k závěru, že hlavním důvodem výskytu migrace je touha lidí ke zlepšení kvality života. Kromě toho je bez ohledu na formu migrace určována ekonomickým vývojem přijímající země a podstatná část cizinců přicházejících do země z jiných, než ekonomických důvodů se zpravidla stává předmětem trhu práce. Jako externí zdroj pracovní síly, jsou imigranti schopni vyřešit problém nedostatku lidských zdrojů.

Hlavním problémem je, že migrační politika Česka se řídí pouze nabídkou migrace, kterou má Česko k dispozici z dárcovských zemí, a je stále v počáteční fázi vývoje svých vlastních priorit a selektivních programů. Stát nedostatečně kontroluje a řídí proces vnější pracovní migrace, což zase přispívá k využívání migrantů ve stínovém sektoru ekonomiky a poškozují rozpočet země. Růst nekvalifikované zahraniční pracovní síly v budoucnu může vést ke zhoršení sociálních a pracovních vztahů na domácím trhu práce a rozšíření jejího sekundárního sektoru.

Teoretická část

Teoretická část se zaměří na samotný fenomén intelektuální migrace jako takové. Budou pojmenovány hlavní fáze vývoje intelektuální migrace, předpoklady a výsledky. Bude provedena analýza migrační politiky České republiky. Autor se zaměří na problém zaměstnanosti v České republice, aby pochopil, ve kterých profesích a specialitách českého průmyslového sektoru je nedostatek pracovníků. Posledním tématem teoretické části této práce bude integrace migrantů v Evropě a ukazatele pro měření integrace.

1. Poznatky o migraci

Migrace je jedním z nejintenzivněji se rozvíjejících procesů v moderním světě. Rozlišujeme migraci v rámci jedné země a mezinárodní migraci, která zahrnuje přesun z jedné země do druhé. Intelektuální migrace, zahrnující přestěhování vysoce kvalifikovaných odborníků, především v oblasti vědy a vysokoškolského vzdělávání, může být jak vnitřní, tak i vnější. Interní intelektuální migrace souvisí s tím, že hlavní vědecká a vzdělávací střediska přitahují odborníky. Obvykle jsou taková střediska rozptýlena po celé zemi, to znamená že se nachází mimo hlavní a velká města. Až donedávna bylo zvláštností české intelektuální migrace to, že byla převážně „zaměřena na hlavní město“.^[20]

1.1 Poznatky o intelektuální migrace

V současné době charakterizuje pojem „intelektuální migrace“ především procesy odchodu vědců a kvalifikovaných pracovníků do práce mimo jejich původní zemi. Ve vědeckém diskurzu však neexistuje jediná smysluplná definice fenoménu intelektuální migrace. Výzkumní pracovníci obvykle do tohoto pojmu zahrnují přeshraniční pohyby vědeckých a technických odborníků. Nejširší interpretace pojmu „intelektuální migranty“ zahrnuje pod sebou všechny osoby, které získaly odbornou kvalifikaci a byly v zahraničí déle než jeden rok. Obecně platí, že oba pojmy mají poměrně blízký význam, ale s ohledem na jejich rozdíly jsou nezbytné k úplnějšímu pochopení mnohostrannosti migračních problémů.

Mezinárodní migrační procesy byly pozorovány po celé historické období. Mezinárodní migrace není ve skutečnosti nový jev. Lidé se vždy stěhovali z jedné země do druhé. Rozdíly v

životních podmínkách obyvatel různých zemí, konflikty a nedostatek zdrojů generovaly migrační toky. Jejich vrcholy však byly vždy v určitých bodech politického vývoje světa. Války, konflikty byly vždy doprovázeny velkým přesunem lidí. Konec 20. – začátek 21. století nebyl označen „koncem historie“, tzn. klidným a bezkonfliktním vývojem, jak navrhuje F. Fukuyama. Naopak, na konci dvacátého století došlo k nárůstu konfliktů, což S. Huntingtonovi dokonce umožnilo mluvit o konfliktu civilizací. Hodnocení tohoto scénáře bylo kritizováno většinou výzkumných pracovníků, nicméně konflikty a problémy, které s nimi souvisejí, přinutili hledat odpovědi na mnoho otázek, zejména týkajících se uprchlíků.

V konfliktech 90. let se s obrovskými toky uprchlíků setkali různé státy, včetně Evropy, když z bývalé Jugoslávie odešlo téměř 3 miliony lidí. Většina z nich se vyskytla v zemích Evropské unie, spousta dalších uprchlíků z jiných konfliktních zón se také mířila do evropských zemí. Je třeba poznamenat, že Evropa takový proud uprchlíků neznala od druhé světové války. Avšak nejen relativně prosperující EU, se značnými zdroji, byla nucena vyřešit problém uprchlíků. Například v důsledku etnického konfliktu ve Rwandě v roce 1994 skončilo v sousedních zemích, zejména v Zairu a Tanzanii, asi 2 miliony uprchlíků. V takových situacích vyvstává mnoho sociálních a humanitárních problémů: lidé musí být krmeni, musí jim být poskytováno ubytování, práce, lékařská péče, vzdělání atd. Podle Světového institutu zdrojů (WRI) bylo na konci 90. let mimo domovskou zemi kolem 140 milionů lidí (včetně nelegálních přistěhovalců a uprchlíků). Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky uvádí čísla, podle kterých se počet uprchlíků zvýšil na konci 20. století. Podle těchto údajů bylo v roce 1995 27,4 milionu lidí, i když v roce 1999 tento počet klesl na 21,5 milionu. Konflikty 21. století se v tomto ohledu příliš nezměnily. V důsledku událostí v severní Africe, především v Tunisku a poté v Libyi na začátku roku 2010. Na italském ostrově Lampedusa skončily tisíce uprchlíků. Velký počet lidí vedl k nepokojům na ostrově, stejně jako ke skutečnosti, že Itálie byla nucena hledat pomoc od ostatních členů Evropské unie. Příčinou velkých migračních toků byly kromě konfliktů také složité sociálně-ekonomické životní podmínky. Z tohoto důvodu například opouštějí Etiopii. Přistěhovalci mají obvykle nižší mzdy ve srovnání s místním obyvatelstvem, ale stále vyšší než v domovské zemi.

Konflikty a obtížné materiální podmínky jsou často hlavními motivy k opuštění země. Takže ještě před zahájením protiteroristické operace v Afghánistánu bylo více než 6 milionů lidí nuceno opustit tuto zemi. Konflikty, které jsou jednou z hlavních příčin migrace, mají malý dopad na intelektuální migraci, která je způsobena sociálně-ekonomickými faktory, jakož i 12 konkrétních důvodů, jako je například možnost profesionálních činností, která zahrnuje dostupnost vědecké literatury, činidel, laboratoří, vysoce kvalifikovaných kolegů atd. Intelektuální migrace ve větší míře, než jiné typy migrace závisí na politické situaci v zemi, která je často také

podmínkou pro provádění odborných činností. Klasickým příkladem je odchod inteligence z nacistického Německa. Avšak zvláště významným faktorem pro rozvoj intelektuální migrace na konci 20. a 21. století procesy spojené s hlubokou restrukturalizací politického systému světa. Tato transformace je zaprvé důsledkem skutečnosti, že hranice národních států se staly transparentními nejprve z ekonomického hlediska (výroba začala nabývat globálního charakteru), a zároveň z hlediska lidských toků. Tento proces získal porozumění v rámci konceptu globalizace, chápaného přesně jako transnacionalizace vztahů. Existuje mnoho definic globalizace: jako proces šíření západních norem a pravidel chování (nicméně, i když v menším měřítku, je opačný proces – šíření východních norem), jako prohlubování vztahů atd.

Proces transnacionalizace co nejpřesněji odráží podstatu globalizace a její specifika na konci 20. a začátku 21. století. „Transparentnost“ hranic národních států usnadňuje proces pohybu po celém světě a posiluje migrační toky. Další charakteristikou moderního globalizačního procesu, který přímo souvisí s intelektuální migrací, je rychlý rozvoj informačních a komunikačních technologií, což je zvláště důležité pro lidi intelektuální práce. Tyto technologie umožňují současně pracovat v různých geografických dimenzích: v hostitelské zemi a v dalších zemích, včetně té, ze které daná osoba odešla. Hlavní toky intelektuální migrace (jako migrace obecně) jsou orientovány z východu na západ a z jihu na sever. Tam se nachází země, kde jsou nejlepší životní a pracovní podmínky.^[22]

Odborníci nicméně poukazují na řadu typických rysů, které charakterizovaly moderní přeshraniční pohyby vysoce kvalifikovaných pracovníků a které se projevují bez ohledu na širokou nebo omezenou definici jejich složení. Důležitou věcí pro pochopení fenoménu intelektuální migrace je zejména tvrzení, že postbipolární „migrační exploze“ mezi odborníky vysoké úrovně se liší nejen svým rozsahem, ale také změnou příčin, jakož i zvláštními formami projevů. Předpokládá se, že i v nedávné minulosti byly hlavními faktory určujícími touhu vědců přestěhovat se do jiné země motivy spojené s tvůrčími příležitostmi, dnes okolnosti sociálního prostředí začínají převládat ve srovnání s okolnostmi ve vědecké komunitě jako zvláštním segmentem společnosti. Dalším významným výsledkem studia o intelektuální migraci je posun ve výzkumu od zvažování konkrétních otázek, které odrážejí dopad migrantů na zemi, která přijímá nebo ztrácí (vysílá) vysoce kvalifikovaný personál do univerzálnější perspektivy. Pokouší se posoudit dopad migrace na globální rozvoj. Současně je naznačeno mnoho důležitých aspektů posílení diferenciací světové komunity díky koncentraci odborníků v zónách hospodářského růstu. A nakonec vědci zvažují profesní a etnické otázky, které vytvářejí nový obraz postindustriální společnosti, kdy vyšší a částečně střední vazby ekonomických systémů se ve svém složení stávají multikulturnějšími. Vnitřní charakteristika formování multikulturní manažerské elity však stále

zůstává na okraji zájmu výzkumu a ústřední místo v různých specializovaných vývoji je dáno řešením problémů internacionalizace trhu masových povolání, a nikoli internacionalizace sboru vysoce kvalifikovaných pracovníků. Problém komplexní definice intelektuální migrace, jako zvláštního mezinárodního fenoménu, úzce souvisí s pochopením jejích příčin. V současné době převládá přístup, který naznačuje, že intelektuální migrace je poháněna stejnými faktory jako migrace nekvalifikované pracovní síly. V současné době převládá přístup, který naznačuje, že intelektuální migrace je poháněna stejnými faktory jako migrace nekvalifikované pracovní síly. Současně je třeba poznamenat, že směry toků specialistů jsou zprostředkovány nejen zcela zřejmým materiálem, ale také jinými objektivními důvody. Hromadné pohyby vysoce kvalifikované pracovní síly jsou pod vlivem dynamického rozvoje nejnovějších informačních technologií, které umožňují efektivně kombinovat intelektuální práci s dalšími faktory sociální výroby, a proto dosahují vysokých konkurenčních výhod při vytváření vyspělých produktů pro světový trh. Jinými slovy, body ekonomického růstu, které se vytvářejí v různých regionech světa, a to nejen na úrovni země, ale i na vnitřní úrovni jednotlivých zemí, jsou zvláště atraktivní pro sociální skupiny a jednotlivce, kteří se podílejí na jejich tvorbě. Tato specifická, která se odráží v lidském vědomí jako pozitivní očekávání tvůrčí práce, může dokonce převažovat nad pragmatičtějšími úvahami. Pokud až donedávna hlavní toky intelektuálních migrantů spěchaly do hlavních měst vyspělých průmyslových zemí, dnes můžeme pozorovat výrazný rozptyl migračních toků mezi vedoucími a regionálními univerzitními centry a vyspělými produkčními klastry po celém světě. Pokud jde o charakterizaci důsledků intelektuální migrace, stávající přístupy konkrétně zdůrazňují rozdíly mezi zahraničními pohyby odborníků a pohybem nekvalifikovaných pracovníků. Přeshraniční pohyby nekvalifikovaných pracovníků jsou obvykle velmi příznivé pro migrující pracovníky v dárcovských zemích. Pomáhají snižovat nezaměstnanost, sociální výdaje, zvyšovat devizové zdroje prostřednictvím remitencí občanů pracujících v zahraničí. Ve střednědobém horizontu však krátkodobé přínosy obvykle vedou k nepříznivým důsledkům. S emigrací vysoce kvalifikovaných odborníků a vědců ztrácí dárcovská země hospodářskou soutěž, začíná zaostávat za ostatními účastníky mezinárodní dělby práce. Stát ztrácí náklady spojené se vzděláváním svých profesionálních a intelektuálních elit, bez jejichž tvůrčího potenciálu je moderní sociální rozvoj nemožný. Taková ztráta má často za následek získání dalších výhod konkurenty země vysílající migranty a faktory „měkké“ a „tvrdé“ síly jsou zvláště úzce propojeny, pokud jde o sousední státy. Intelektuální migrace se tak vyvíjí v různých místních podobách, ale její důsledky jsou univerzální povahy, zvyšují spolupráci a konkurenci členů světového společenství se všemi protiklady mezinárodní interakce, které jsou s nimi spojeny.

Intelektuální migrace, která má v době globalizace řadu společných bodů s jinými typy migrace, má specifické rysy. Zaprvé, intelektuální migranti mají zpravidla lepší informace o místě budoucí práce. Vyznačují se vyváženým výběrem místa pro budoucí práci. Zadruhé, pro tuto kategorii migrantů (alespoň jejich významnou část) jsou typické předem navázané kontakty s kolegy na internetu a v důsledku osobních setkání. Zatřetí, intelektuální migranti, možná více než jiné kategorie migrantů, „žijí ve dvou domech“: jsou zařazeni do okruhu vztahů hostitelské země a zároveň si udržují své předchozí vztahy. Důvodem je částečně skutečnost, že jejich příjmy jsou vyšší než průměrné příjmy migrantů. Díky tomu mají příležitost častěji navštěvovat svou domovinu, komunikovat telefonicky a pomocí internetu. Dalším důvodem pro udržení vazeb se zemí původu je vývoj moderních technologií, které tento proces značně usnadňují. Nakonec začtvrté, konflikty, které nejsou neobvyklé s migranty v prostředí migrantů, ovlivňují intelektuální migraci v nejmenším rozsahu. Vysoká úroveň vzdělání, znalost jazyka atd. umožňuje intelektuálním migrantům snadnější integraci do nového prostředí a vyhnout se zločinným zónám a konfliktům. Spolu s procesy globalizace jsou moderní procesy intelektuální migrace ovlivňovány integračními procesy. Na rozdíl od globalizace zahrnuje integrace uzavření mezistátních dohod. Kromě toho, pokud globalizace objímá planetu, integrace je omezena na regiony. Zároveň svými podstatami integrace a globalizace jsou blízké, protože svým konečným účinkem usnadňují překračování státních hranic s občany různých zemí. Vztah mezi integrací a intelektuální migrací se v Evropě nejzřetelněji projevuje v souvislosti s rozvojem Boloňského procesu a vytvořením evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání v roce 2010, který zahrnuje 47 států, který se nachází částečně nebo zcela v Asii.^[2]

1.2 Boloňský proces a intelektuální migrace ve vzdělávání

Boloňský proces, který byl vyvinut v Evropě v souvislosti s přijetím Boloňské deklarace v roce 1999, byl určován především potřebou zvýšit konkurenceschopnost evropského vysokoškolského vzdělávání, které prohrávalo v mnoha ohledech nejen USA, ale také řady dalších zemí. Boloňský proces vnímá jako jednu z nejdůležitějších podmínek mobility studentů a učitelů. Za dobu od roku 1999 mobilita v rámci Boloňského procesu ovlivnila více studentů, méně učitelů. Intelektuální migrace v oblasti vzdělávání, pokud hovoříme o rozsahu, však souvisí spíše s výměnami studentů. Při odjezdu do zahraničí na studium, mladí lidé tam často nachází příležitosti, a dokonce i zůstávají se. To vytváří v některých zemích vlnu skepticismu ohledně Boloňského procesu kvůli strachu z úniku mozků.

Ve skutečnosti existuje určitá asymetrie v procesech mobility studentů. Při výběru studentů ze studijních zemí existují dva směry: z východu na západ a z jihu na sever. Je zřejmé, že tyto směry se obecně shodují s migračními toky. Kromě toho je jasně patrná určitá tendence při výběru zemí pro studium, konkrétně to jsou Británie, Německo, Francie a Česko, tj. země s nejsilnějšími a nejslavnějšími univerzitami. Jazyk výuky má obrovský vliv. Mnoho studentů z jižní Evropy odjíždí do Francie, jako do země nejbližší z jazykového hlediska. Zatímco severní a střední Evropa si často vybírá Německo a Česko. Mobilita vyučujících má opačné směry, ale v tomto případě nemluvíme o „odlivu mozků“, protože po skončení smlouvy se učitelé obvykle vrací.

Snížení počtu zahraničních studentů však v každém případě pro stát znamená snížení potenciálu ovlivňovat ostatní prostřednictvím „měkké síly“. Je důležité si uvědomit, že nejen zahraniční studenti umožňují používat nástroj „měkké síly“, ale také studenti z dárcovské země v zahraničí a intelektuální migranti jsou agenti „měkké moci“ státu. To je patrné zejména v moderním světě, kdy intelektuální migranti udržují úzké kontakty se svou domovinou. Kromě toho skrze ně v zemi dochází k významnému toku investic, navazuje se řada profesních vazeb a provádějí se společné projekty. V oblasti vzdělávání se dnes objevuje ještě jeden zajímavý a důležitý fenomén – virtuální migrace a migrace omezená na krátkodobá studia v zahraničí. Jedná se o programy distančního vzdělávání a mnoho z nich je zaměřeno na celoživotní učení a rozvoj síťových univerzit vyvinutých v euroasijském prostoru.^[24]

1.3 Brain Drain – teorie a praxe

Moderní intelektuální migrace, jako společenský jev, prošla několika fázemi svého vývoje, odrážející hlavní trendy technologického pokroku a změny situace na mezinárodní scéně. Zpočátku to bylo téměř úplně určeno odjezdem odborníků z jedné země do druhé a bylo prezentováno výhradně jako „odliv mozků“. První fáze takového „odlivu mozků“ začala po konci druhé světové války a pokračovala až do začátku 50. let. Během tohoto období odešlo nebo vyvezlo z Německa do Spojených států několik tisíc odborníků z oblasti fyziky, vědy o raketách a mnoho aplikovaných specialit, které byly požadovány v americkém vojensko-průmyslovém komplexu.

Další fáze vývoje intelektuální migrace zahrnuje 50. léta 20. století. - začátek šedesátých let. Během tohoto období převládal relativně diferencovaný proud odborníků ve svých směrech z jedné ekonomicky vyspělé země do druhé. Mnoho absolventů evropských univerzit, a dokonce i renomovaných představitelů evropské vědy se snažilo odejít do práce v USA, Kanadě a Austrálii, poté se tam naturalizovalo a získalo nové občanství. Výsledkem bylo, že pouze USA v krátkém

historickém období přijalo nejméně 100 tisíc vysoce kvalifikovaných odborníků v různých oborech, což urychlilo tempo inovativního vývoje americké ekonomiky. Současně došlo k oslabení mnoha vědeckých škol v Evropě a teprve po deseti až patnácti letech se podařilo obnovit ztracený personální potenciál.

Třetí etapa v historii moderních přeshraničních pohybů vysoce kvalifikovaných odborníků trvala téměř dvacet let – od počátku šedesátých let do konce osmdesátých let. Stejně jako v minulých desetiletích byla charakteristická pokračováním intenzivního „odlivu mozků“, ale došlo k významným změnám v geografii tohoto procesu. Přestože hlavní příliv intelektuálních migrantů nadále proudil do Spojených států, Británie, Kanady a Austrálie, většina návštěvníků pocházela z asijských, latinskoamerických a později afrických zemí. Průmyslově rozvinuté anglicky mluvící státy se tak staly hlavními příjemci dalších intelektuálních zdrojů přitahovaných z rozvojových regionů. Rozvojové země, které vysílaly migranty, se přizpůsobily různě důsledkům takového masivního „odlivu mozků“ a souvisejících materiálních ztrát. Pouze některým z nich, například Indii, Číně a Jižní Koreji, se podařilo udržet vnitrostátní systémy vzdělávání odborníků na moderní úrovni a celkově účinně kompenzovat utrpěné ztráty. Ve většině případů to nebylo možné. Masivní „exodus“ vysoce kvalifikovaného personálu prohloubil technologickou zaostalost mnoha afrických a asijských států a ukázalo se, že je nepřekonatelnou překážkou vytváření národních systémů vysokoškolského vzdělávání a plné účasti na hospodářské globalizaci.

Čtvrtá fáze moderní intelektuální migrace začala koncem studené války – na konci 80. let. a pokračuje do současnosti. V postbipolárním období se „odliv mozků“ rozšířil nejen do rozvojových zemí, ale také do zemí střední a východní Evropy a do SNS. V devadesátých letech je zametla vlna hromadných odjezů vědců, technických odborníků a kreativní inteligence, kteří byli posláni do USA, Kanady, Německa a Izraele. Spojené státy však, stejně jako v předchozích letech, zůstaly hlavním středem přitažlivosti migračního toku. V posledních třech až pěti letech se odliv intelektuálních migrantů z bývalých socialistických a nově nezávislých států výrazně snížil, ale negativní důsledky spojené s fenoménem „odlivu mozků“ zůstávají citelnými. Ačkoli nedostatek vysoce kvalifikovaných odborníků neovlivňuje vždy běžný život, významně ovlivňuje školící systém, reprodukci intelektuální elity a v konečném důsledku i vyhlídky na udržitelný rozvoj průvodce intelektuálního migranta v zemi. Předpokládá se, že celková materiální ztráta způsobená odchodem jednoho specialisty ze země s rozvojovou nebo transformující se ekonomikou může činit až jeden milion USD. Kromě toho se rozsah inovací ve všech oblastech vědy, technologie a kultury zužuje. Produkční potenciál státu po celá desetiletí je tak zbaven možnosti trvalého růstu. Na pozadí ekonomických výpočtů se však ne vždy berou v úvahu stejně důležité politické otázky, zejména skutečnost, že intelektuální migrace narušuje střední třídu a komplikuje

procesy veřejné správy v moderním slova smyslu, oslabuje stabilitu demokratických institucí nejen v relativně vzdálené, ale i krátkodobé perspektivě. Bylo by však špatné omezit charakterizaci moderní fáze intelektuální migrace na poplach, který tvrdí, že „odliv mozků“ vede ke vzniku nového druhu kolonialismu, když „chudé“ země věnují své odborníky „bohatým“ metropolím. Na začátku 21. století vypadá obraz migračních procesů mnohem komplikovaněji. Odliv intelektuálních migrantů zametl spolu s rozvojem některých rozvinutých zemí, zejména Anglii. Každý rok jej opouštějí tisíce profesionálů a více než 10% absolventů místních univerzit. Jejich pracoviště tradičně zaměstnávají přistěhovalci z Britského společenství a v posledních letech ze zemí EU, zejména z Německa a České republiky. Podle zpráv o různých konfliktních situacích týkajících se zdravotnického personálu na anglických a německých klinikách, prohlášení pobaltských poslanců o nedostatku inženýrů a lékařů, moderní teritoriální hnutí evropských specialistů není bezbolestná, a to ani pro hostitele, ani pro vysílající stranu. Podle studií provedených pod záštitou Světové banky však malé země i bývalé kolonie nejvíce trpí odchodem kvalifikovaného personálu. V současné době tedy procesy intelektuální migrace jako celku přispívají k upevnění asymetrické struktury mezinárodního systému, posílení potenciálu vedoucích center hospodářského růstu a oslabení periferních prvků.

Obecně je „odliv mozků“ jednosměrná migrace vysoce kvalifikovaného personálu v rámci globální ekonomiky. Jak vzniká, kdo se stane jejím členem a jaké přístupy existují pro jeho regulaci? V současné době existují dvě formy „odlivu mozků“ - přímý, přestěhování na trvalý pobyt profesionálů a absolventů vzdělávacích institucí, najímání na základě smlouvy firmám nebo výzkumným střediskům, i nepřímé – kvůli zaměstnanosti v nadnárodních společnostech a jejich pobočkách. Činnost „odlivu mozků“ se zpravidla zvyšuje v podmínkách sociálního otřesu v zemi, kde odborníci získali vyšší odborné vzdělání a v zásadě byli schopni získat dostatečné finanční prostředky na dočasný nebo trvalý pobyt v zahraničí. Inteligentní migranti opouštějí své země a překračují hranice legálně, mají více pracovních příležitostí než běžní pracovní migranti a zaměřují se na získání záruk jejich sociálního postavení. Někdy se takový krok provádí spontánně, jako reakce na snížení životní úrovně, zhoršení pracovních podmínek, nepříznivé politické klima nebo pod vlivem subjektivních okamžiků. Přestěhování je však stále častěji výsledkem zaměřených činností organizací a vládních agentur v přijímajících zemích. Mnohé regionální university, soukromé laboratoře a divize velkých firem aktivně hledají nadějně odborníky. Existují také oficiální státní programy pro pozvání zahraničních odborníků, jejichž cílem je přilákat lidi relativně mladého věku, kteří se etablovali jako úspěšní profesionálové. Již několik desetiletí jsou mezi nimi nejžádanější specialisté v oblasti informačních technologií, ale i poptávka po zástupcích přesných oborů je také velmi žádaná. Motivace politiky na podporu přílivu vysoce

kvalifikovaných odborníků ze zahraničí, prováděná průmyslovými zeměmi, je pochopitelná. Zajímavější je, že orgány vysílajících zemí nejsou procesy intelektuální migrace vždy negativně vnímány. Úřady dárcovských zemí, které trpí „odlivem mozků“, často podporují vznikající nebo již existující migrační trendy. Zaprvé, kvalifikovaní migranti, stejně jako ostatní účastníci přeshraničních pohybu, vždy posílají významné finanční prostředky příbuzným, kteří zůstávají doma. Za druhé, v mnoha rozvojových zemích je v důsledku odchodu kvalifikovaného personálu snížena míra nezaměstnanosti. Vzdělané části společnosti a její protestní potenciál je znatelně oslaben, zatřetí, při přípravě na odjezd z nejhudších zemí světa způsobují lidé značné náklady na vzdělání, a tím nepřímo přispívají ke zlepšení vzdělávání v zemi původu. Většina států se však stále snaží bojovat proti odlivu svých odborníků a nepodporovat „odliv mozků“ nebo ho využívat. Některé země zákonně zakazují odchod některých kategorií odborníků do zahraničí – například lékařů a učitelů. To však problém jako takový neřeší. Odborníci orientovaní na odjezd využívají různé příležitosti k překonání oficiálních zákazů, například skrýváním své kvalifikace, uzavíráním fiktivních manželství nebo získáváním osvědčení o neexistujících nemocech.

Příznivější je ve srovnání s čistě prohibitivními opatřeními přístup přijatý zeměmi EU v polovině posledního desetiletí. Rozsah „odlivu mozků“ do Spojených států a Velké Británie, který vytváří nejen hypotetický, ale i praktický problém zachování národní vědecké elity, vyvolává v zemích EU obavy, a proto se EU rozhodla systematicky zvyšovat náklady na vědu. To pomáhá zajistit zaměstnávání nejlepších absolventů místních univerzit a rozvíjet programy na podporu návratu intelektuálních migrantů do jejich vlasti. Pokud jde o opatření k přilákání zahraničních odborníků, která jsou přijímána za účelem stimulace přílivu intelektuálních migrantů, existují kromě rozvoje sítě náborových agentur i jiné metody. Ve většině případů se zaměřují na selektivní výběr talentované zahraniční mládeže studující na vysokých školách a mluvící jazykem hostitelské země, což je zpravidla angličtina. USA, Německo, Česká republika, Kanada, Francie a Velká Británie změkčují vízové povinnosti pro zahraniční uchazeče, nabízejí preferenční platební schémata pro nejlepší studenty a usnadňují proces získání občanství absolventům vysokých škol. Dnes však tento přístup, připomínající obvyklý tržní dumping, není tak populární. Situace, která existovala před pěti až sedmi lety, se mění a je omezena nejen rozpočtovými problémy, ale také rostoucími náladami veřejnosti namířenými proti nadměrnému přílivu potenciálních konkurentů na kvalifikované trhy práce. Mezi oficiální mechanismy stimulace intelektuálního přistěhovalectví je třeba poznamenat zkušenosti řady států, zejména Spojeného království, Francie, Německa, Japonska, při poskytování zvláštních víz vysoce kvalifikovaným odborníkům, což jim umožňuje pracovat na jejich profilu v rámci obnovitelných, ale dlouhodobých smluv.

„Odliv mozků“ zůstává důležitou charakteristikou procesů intelektuální migrace, ale jeho parametry jsou rozmazané a tento koncept postupně ztrácí svou relevanci. Důvodem je nejen diverzifikace oblastí migračních toků, ale také činnost nadnárodních společností otevírajících pobočky v rozvojových zemích a zemích s transformujícími se ekonomikami. Při uzavírání dohod s nadnárodními podniky hostitelská země bere v úvahu nejen důsledky vstupu některých svých specialistů na zahraniční trh práce, ale také možnost získání pokročilých technologických znalostí, manažerských zkušeností a navázání osobních kontaktů v mezinárodním prostředí. Při řešení problémů intelektuální migrace dávají vládní agentury přednost spíše spolupráci než personální politice nadnárodních společností, protože nadnárodní podnikání rozšiřuje aktivity, které nevyžadují přímou účast předních intelektuálních migrantů v zemi. Zkušenosti ze vzdáleného outsourcingu, které zvyšují mobilitu vysoce kvalifikovaného personálu, ale neznamenají odchod specialisty mimo jeho zemi, se v moderní ekonomice rozšiřují. Například díky rozvoji vzdáleného outsourcingu si Indie zajistila status jedné z předních zemí ve vývoji softwaru pro výpočetní techniku. Rozvoj internetu a informačních a komunikačních technologií přispívá k růstu počtu společností, které využívají zkušenosti vzdáleného umístění svých zaměstnanců, zatímco velké korporace pravidelně sledují zprávy s nabídkou služeb a aktivně vyhledávají odborníky s vysokou odborností.^[16]

2 Migrace ve vztahu k ČR

V posledních letech byla Česká republika zasažena jednou z klíčových transformací migračních toků: země se postupně změnila z tranzitní země na cílovou zemi. Tomu napomohla relativně stabilní politická, ekonomická a demografická situace v zemi, ovlivňující stav trhu práce, jakož i liberální politika migrace. Nyní je samozřejmě pro Českou republiku obtížné konkurovat hlavním zemím přistěhovalectví z mnoha objektivních důvodů, ale úsilí vlády a státu hospodářství přispívá k posílení úlohy České republiky jako centra přitažlivosti migrantů.^[1]

2.1 Migrační politika

Od roku 1993 začala Česká republika formovat liberální politiku migrace. Její hlavní (v současné době existující) legislativní základ byl vytvořen na konci 90. let – začátkem roku 2000, před přistoupením země k Evropské unii. Následně bylo provedeno několik změn ve vnitrostátních právních předpisech s cílem harmonizovat je s právními předpisy EU a vyhovět jejich novým potřebám. Imigrační politika vychází ze zákona o pobytu cizinců v České republice (č. 326/1999)^[30], který upravuje vstup, pobyt, povinnosti cizinců, a zákona o azylu (č. 325/1999)^[31], který upravuje pobyt uprchlíků. Vstup těchto zákonů v platnost, včetně řady nových omezení, vedl k dočasnému snížení migračních toků. V roce 2003 byl přijat zákon o dočasné ochraně cizinců (č. 221/2003)^[29] a byly schváleny základní principy imigrační politiky vlády České republiky týkající se cizinců. Klíčovou vládní agenturou zabývající se otázkami migrace je Ministerstvo vnitra České republiky (Odbor azylové a migrační politiky), které také pracuje s Ministerstvem práce a sociálních věcí, jakožto další ministerstva a vládní i veřejné organizace v otázkách migrace. V roce 2007 bylo za účelem lepší koordinace meziministerské práce zřízeno Analytické středisko pro ochranu hranic a migrace na základě Ministerstva vnitra ČR, jehož funkce zahrnuje (včetně) zajišťování výměny informací mezi všemi zúčastněnými stranami. Toto středisko se také zabývá výměnou statistických údajů s ostatními zeměmi světa.

Období pozdních 2000. let bylo fází další transformace imigrační politiky, která se shodovala se vstupem České republiky do schengenského prostoru, novými požadavky EU a začátkem světové finanční a hospodářské krize. Názor českých úřadů na imigraci jako na jev, který pozitivně ovlivňuje vývoj země, a stále rostoucí poptávka po pracovních zdrojích také ovlivnila další změny v imigrační politice. V roce 2006 byla doba pobytu cizinců v zemi zkrácena z 10 na 5 let, aby bylo možné požádat o povolení k trvalému pobytu. V roce 2008 byl v České republice zahájen projekt systematického výběru kvalifikované zahraniční pracovní síly. Nová iniciativa

umožnila kvalifikovaným zahraničním pracovníkům pracovat za výhodnějších podmínek, včetně možnosti získat povolení k trvalému pobytu dříve, než je standardní pětileté období. Od roku 2009 Česká republika zavedla systém „zelených karet“, který zjednodušuje proces podání žádosti cizince a spojuje pracovní povolení a dlouhodobý pobyt pouze do jednoho dokumentu. Zároveň se příjemcem „zelené karty“ může stát pouze rezident jednoho z 12 států (Austrálie, Bosna a Hercegovina, Kanada, Nový Zéland, Korejská republika, Makedonie, Srbsko, USA, Ukrajina, Chorvatsko, Černá Hora, Japonsko), který splňuje kritéria pro úroveň vzdělání a kvalifikace. V roce 2019 bylo vydáno víc než 1000 těchto „zelených karet“. Dalším krokem ve směru odběru kvalifikovaných přistěhovalců je uplatňování směrnice EU 2009/50 / ES od roku 2011 o podmínkách vstupu a pobytu státních příslušníků třetích zemí s cílem najít zaměstnání v profesích vyžadujících vysokou kvalifikaci, to se týká výdejů „modrých karet“ – pracovní povolení vysoce kvalifikovaného personálu. Podle požadavků musí být smlouva s takovými přistěhovalci uzavřena alespoň na 1 rok a průměrná mzda musí překročit 1,5 násobek průměrné mzdy v zemi. V roce 2019 počet vydaných modrých karet činil více než 700 kusů. ^[4]

Spolu se snahou přilákat vzdělanější migranty se úřady snažily zlepšit svou integrační politiku vůči imigrantům. Zejména na konci 2000. let vstoupil v platnost požadavek na povinnou znalost českého jazyka při podání žádosti o trvalý pobyt v zemi. Reakce úřadů na krizi a snížení poptávky po pracovní síle byla vyjádřena v nařízeních vlády České republiky přijatých v letech 2009–2010, věnovaných situaci zahraničních pracovníků v krizových podmínkách a potírání nelegální migrace. Jako opatření ke stabilizaci situace na trhu práce bylo navrženo využití dočasných zaměstnání pro cizince a pozastavení výdejů víz za účelem zaměstnání. Kromě toho byly provedeny dva projekty týkající se dobrovolné repatriace imigrantů propuštěných z důvodu finanční a hospodářské krize. První projekt se zabýval legálními imigranty, druhý ilegálními. Oba zahrnovali vládní cestovní pomoc, včetně nákupu zpáteční letenky. První projekt mimo jiné zahrnoval stimulační příspěvek ve výši 500 EUR pro legální migranty. Během 8 měsíců, kdy byl tento projekt realizován, se do své vlasti vrátilo asi 2 300 zahraničních pracovníků (přibližně 70 % z nich bylo z Mongolska). Projekt týkající se nelegální migrace se ukázal jako neúčinný a prakticky „neúspěšný“: využilo ho pouze 169 lidí. Z nichž 42 % bylo využito obyvateli Ukrajiny, 12 % bylo využito Vietnamci a 9 % bylo využito obyvateli Mongolska.

Jednou z posledních změn v oblasti imigrační politiky je nový český občanský zákon (č. 186/2013), který vstoupil v platnost v roce 2014. Podle nové legislativy bylo možné mít dvojí státní občanství, avšak opatření k získání občanství prostřednictvím otcovství byla zpřísněna a objevily se požadavky na znalost nejen českého jazyka, ale také historie a kultury země. Nový zákon není zejména pokusem úřadů ovlivnit velikost nelegální migrace v zemi, jejíž problém

zůstává pro Českou republiku relevantní, ale také jedním z pokynů pro zlepšení integrační politiky. Česká republika se tak chystá postupně proměnit v atraktivní pro vysoce kvalifikovaný personál zemi, který bude mít v budoucnu příležitost integrovat se do místní komunity.

2.2 Dynamika imigrace do České republiky

V posledních dvou desetiletích přijímala Česká republika každý rok rostoucí počet migrantů. Za pouhých 20 let od roku 1993 se počet migrantů v zemi zvýšil více než o 6 krát a v roce 2019 přesáhl 590 tisíc lidí. V současné době však republika stále zaostává za hlavními zeměmi přistěhovalectví, kde podíl migrantů přesahuje 5 % populace a 10 % lidí je zaměstnáno v ekonomice. Zároveň se Česká republika k těmto ukazatelům postupně přibližuje (tabulka 1). Mezi evropskými zeměmi již Česká republika, kde podíl migrantů mezi obyvatelstvem v období po krizi trvale přesahuje 4 %, již předčí Finsko a Portugalsko. Role zahraniční pracovní síly na domácím trhu také neustále rostla: od roku 2000 se podíl migrantů mezi zaměstnanými obyvateli prakticky zdvojnásobil a v roce 2019 činil 6,9 %. Zároveň v období po zahájení světové finanční a hospodářské krize tento ukazatel trvale přesahoval 6 %.^[28]

Ukazatel	2015	2016	2017	2018	2019
Počet cizinců	464670	493441	524142	564345	593366
Podíl migrantů v obyvatelstvu, %	4,3	4,5	4,7	5,1	5,4
Podíl zaměstnaných migrantů, %	3,5	4,6	6,4	6,3	6,9
Počet žen mezi migranty, %	40	42,1	41	42,8	44

Tabulka 1 Počet migrantů v ČR

Je třeba poznamenat, že finanční a hospodářská krize v roce 2008 ovlivnila přistěhovalectví do České republiky. Tok migrantů se snížil – pokles na konci roku 2009 byl skoro o 60 % ve srovnání s druhou polovinou roku 2007, někteří cizinci přišli o zaměstnání (okolo 12 tisíc cizinců bylo propuštěno až v prvním čtvrtletí roku 2009) a byli nuceni opustit zemi. Největší snížení počtu migrantů bylo zaznamenáno v automobilovém a stavebním průmyslu. Kromě toho je v České republice mezi pracujícími migranty rozšířeno takové zaměstnání, jako dočasné nebo samostatné výdělečné činnosti. V důsledku toho se v průběhu krizového období v zemi, stejně jako v jiných státech – imigračních centrech, vytvořil významný počet nezaměstnaných migrantů. Mnoho migrantů bylo nuceno přejít na „Individuální zaměstnání“ nebo samozaměstnání. Zároveň v době krize většina migrantů stále dokázala najít nové zaměstnání v jiných odvětvích ekonomiky, role stínového zaměstnání (zapojení neregistrovaných pracovníků do hospodářské činnosti) se zvýšila. Někteří migranti byli nuceni používat metody nelegálního pobytu. Krizové podmínky navíc

přispěly k obecnému zpomalení přílivu nových migrantů do České republiky v následujících obdobích.

Převážnou část migrantů přicházejících do České republiky tvoří, jako například ve Švýcarsku nebo Velké Británii, ekonomičtí migranti, kteří přicházejí do země za účelem zaměstnání. Takové přistěhovalectví v tak malé zemi, jakou je Česká republika, hraje primárně podpůrnou roli na národním trhu práce a opravuje stávající nerovnováhu, což uspokojuje potřeby zemi po ještě větším počtu potřeby země v potřebě rostoucího počtu pracovních zdrojů v období jejího hospodářského růstu. Jak již bylo zmíněno, cílem české politiky je přilákat kvalifikovanou pracovní sílu, jejíž pozitivní dopad na ekonomiku hostitelské země je zřejmý, a omezit nekvalifikovanou migraci, jejíž vliv na ekonomiku je dvojnásobný, což je podobné imigrační politice mnoha vyspělých zemí. V praxi však tato politika není vždy plně implementována. V současné době tvoří základ migrantů čtyři národnosti: Ukrajinci (24 % v roce 2013), Slováci (21 %), Vietnamci (13 %) a Rusové (8 %), kteří dohromady tvoří 66 % všech migrantů.^[28]

Státní občanství	2019	
	Celkem	Pobyt nad 12 měsíců
Ukrajina	145 153	142 916
Slovensko	121 278	121 278
Vietnam	61 910	61 844
Rusko	38 010	35 735
Německo	21 478	21 478
Polsko	21 767	21 767

Tabulka 2 Počet cizinců v ČR

Většina z nich nepatří k vysoce kvalifikovaným pracovníkům. Studie například ukazují, že typickým ukrajinským migrantem pracujícím v České republice je vzdělaný ženatý muž ve věku 25–54 let s rodinou s malým počtem dětí a nízkými příjmy na rodinu. Současné vzdělání často neposkytuje vysoce placenou práci: Ukrajínští migranti v České republice jsou zaměstnání v málo kvalifikovaných a neatraktivních typech práce. Obecně lze všechny přistěhovalce v České republice rozdělit do tří skupin. První zahrnuje imigranty z východní Evropy a bývalých sovětských republik, kterým dominují muži s nízkou úrovní vzdělání. Někteří z nich jsou vysoce vzdělaní, ale v praxi jsou zástupci první skupiny převážně zapojeni do fyzické práce, často ve stavebnictví. Druhá skupina migrantů sdružuje občany Spojených států a západní Evropy, kteří mají často vysokoškolské vzdělání a nacházejí se v high-tech sektorech české ekonomiky. A konečně, třetí skupina zahrnuje migranty z asijských zemí, jejichž pracovní činnost souvisí s obchodem a službami. Jak je vidět, většina z nich, stejně jako velké množství z první skupiny, je zaměstnána tam kde není požadován vysoký stupeň vzdělání.

V teritoriálním aspektu nejsou migrační toky v České republice také výjimkou mezi ostatními státy: stejně jako v mnoha zemích jsou čeští migranti soustředěni ve velkých městech. Zároveň se v posledních letech podobný trend v České republice prohloubil. Od roku 2008 se podíl migrantů žijících v Praze a Středočeském kraji zvýšil ze 46% na více než 50% v roce 2012 (49,8% v roce 2013). Druhým nejatraktivnějším regionem země je Jihomoravský kraj, což do jisté míry odráží druhý globální trend v teritoriální koncentraci migrantů – v příhraničních oblastech, i když v České republice nelze tento jev rozšířit kvůli malé velikosti státu nebo kvůli teritoriální poloze země vůči zemím Evropské Unie. V roce 2019 činil podíl migrantů žijících v Jihomoravském kraji 8,6% (8,1% v roce 2008). Jinými slovy, atraktivita tohoto regionu pro migranty se v posledních letech také zvýšila.^[14]

2.3 Nelegální migrace

Samotným problémem pro Českou republiku je nelegální migrace a zaměstnanost, která má za následek růst stínové ekonomiky, nedostatek daní a řadu dalších problémů. Podle oficiálních údajů se roční tok nelegálních migrantů do země od roku 2008 snížil a v současné době jejich podíl mezi všemi cizinci nepřesahuje 1 % . V absolutních číslech to je skoro 3-4 tisíce lidí ročně. Radikální změnu situace ve srovnání například s rokem 2000, kdy podíl nelegálních migrantů činil 26 %, napomohlo úsilí úřadů bojovat proti tomuto typu migrace a přípravná opatření pro vstup ČR do EU. Jednou z klíčových rolí však také hrál vstup České republiky do Schengenského prostoru. Změny v metodice výpočtu rovněž provedly úpravy statistických údajů.

Podle jiných odhadů se počet nelegálních migrantů v České republice v současné době pohybuje v rozmezí od 40 do 300 tisíc lidí. Zejména Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR vzalo v úvahu počet nelegálních migrantů ve vztahu k počtu ekonomicky aktivních legálních imigrantů v zemi. Takový rozptyl je vysvětlen jak rozdílem v metodologii výpočtu, tak rozdílem v chápání podstaty nelegální migrace vědců. Stojí za zmínku, že horní hranice počtu nelegálních migrantů v České republice v průběhu času zůstává na stejné úrovni: v roce 2000 jich bylo podle vědců v zemi 295 000–335 000. Přičemž počet nelegálních pracovníků přesáhl 20 tisíc.

Hlavní cesty pro vstup nelegálních migrantů do České republiky jsou pozemní hranice se Slovenskem, Polskem a mezinárodní letiště v Praze. Současně v České republice dochází k častým případům legálního vstupu nelegálních migrantů do země, ale již nelegálně zůstávají. V této oblasti se rozšířily metody, jako je získání studijního víza, fiktivní manželství a fiktivní otcovství. K částečné legalizaci těchto migrantů dochází prostřednictvím systému žádostí o azyl, ale ne všichni

tuto žádost mohou využít. Je to běžné zejména u lidí, kteří pracovali nebo studovali v České republice v 80. letech.

Podle provedeného výzkumu existují v České republice čtyři hlavní typy nelegálních migrantů. První zahrnuje lidi, kteří do země přišli hlavně pro ekonomické účely a kteří jsou zaměstnání. Ve druhé skupině jsou stejní přistěhovalci, ale jsou vyznačováni samostatnou výdělečnou činností. Třetí skupina také přišla do České republiky pro hospodářské účely a zpočátku byla oficiálně zaměstnaní, později se zaměstnání změnilo na samostatně výdělečnou činnost. A čtvrtá skupina přistěhovalců do země přišla na přechodnou dobu a považuje Českou republiku pouze za tranzitní území na cestě k ekonomicky vyspělejším zemím EU. Přičemž mají kromě ekonomických důvodů pro přistěhovalectví nelegální migranti prvních tří skupin takové tlačivé faktory, jako jsou rodinné poměry, zdravotní problémy, problémy se zákonem doma, náboženská nesnášenlivost, politické přesvědčení a problémy s vojenskou službou doma, jakož i kulturní blízkost zemi původu k České republice. Pátou skupinu zase představují přistěhovalci z asijských a afrických zemí (Srí Lanka, Čína, Nigérie, Turecko) a důvody jejich pobytu v České republice jsou značně rozdílné: politická a ekonomická nestabilita v domácí zemi, sloučení s příbuznými, ekonomické důvody.^[14]

V etnickém složení nelegálních migrantů dominují jak občané zemí, jejichž přistěhovalci tvoří základ cizinců v České republice (Rusové, Ukrajinci, Vietnamci), tak občané zemí, jejichž zastoupení v České republice je minimální (obyvatelé Albánie, Turecka, Sýrie, Číny, Kuvajtu atd.). A právě ukrajinští nelegální pracovníci představují pro Českou republiku velký problém, často s ohledem na kyvadlovou povahu jejich migrace. Mezi tradiční oblasti zaměstnávání nelegální kategorie pracovníků patří stravování, realitní činnost, stavebnictví, obchod a zemědělství. Mezi hlavní důvody, které přimějí cizince k nelegální práci, patří touha po zachování sociálních výhod, pokud mohou pracovat, touha získat vyšší mzdy ve srovnání s oficiálním zaměstnáním, byrokracie a právní ngramotnost přistěhovalců. Nelegální migranti zaměstnaní převážně v pracovních odvětvích s nízkými požadavky na kvalifikaci vytvářejí řadu negativních socioekonomických faktorů pro život v zemi, nicméně toto odvětví české ekonomiky v budoucnu zůstane kvůli vysoké poptávce a relativní toleranci české společnosti k tomuto problému.^[4]

2.4 Integrace migrantů

Problematika integrace migrantů je pro českou společnost důležitá, vzhledem k rostoucímu počtu příchozích do země a jejich národnímu složení. A složení jako celek naznačuje, že Česká republika byla ovlivněna globálním procesem rozšiřování geografie migrace, kdy se zástupci států

vzdálených od hostitelské země jak teritoriálně, tak etnicky i kulturně začali podílet na struktuře migračních toků. Tento proces a jeho důsledky definují nové výzvy pro českou vládu, které se projevují v aktualizacích integrační politiky.

Opatření uplatňovaná na cizince v České republice lze přičíst takovému modelu integrační politiky, jako je funkční integrace. Podobný model se používá zejména v Německu, Itálii, Řecku a zahrnuje začlenění přistěhovalců do sektoru zaměstnanosti a do systému sociálního zabezpečení a zároveň omezuje politickou účast na záležitostech hostitelské společnosti. Například cizinci v České republice požívají stejných práv jako státní příslušníci v primárním, sekundárním a vysokoškolském vzdělávání. Migranti mají přístup do zdravotnického sektoru při placení příslušných sociálních příspěvků (nelegální migranti mají právo na pohotovostní lékařskou péči). V sociální sféře však existuje řada omezení: například za účelem získání sociálních dávek musí rodina přistěhovalců s dětmi žít v České republice déle než 1 rok. Současně přistěhovalci nejsou voliči ve volbách. Po 5 letech legálního pobytu v zemi a získání povolení k trvalému pobytu mají cizinci téměř stejná práva jako čeští občané. Výjimkou jsou volební práva, vojenská služba a svoboda pohybu mimo schengenskou unii. Na legislativní úrovni jsou hlavní opatření a cíle integrační politiky stanovena „Konceptí pro integraci cizinců“, kterou každoročně aktualizuje vláda ČR od roku 2006. V současné době úřady země považují za klíčové aktivity v rámci integrační politiky zlepšení jazykových dovedností českého jazyka přistěhovalci, rozšíření pracovních příležitostí pro cizince a inkorporace do zdravotnictví. Na tyto účely se ročně přidělí asi 1 milion EUR. Probíhající integrační opatření však mnozí považují za nedostatečná z důvodu malého objemu financování, epizodické povahy řady použitých opatření a nedostatečné koordinace akcí jednotlivých českých regionů a ústředních orgánů.

Příklad vytvoření sítě integračních center lze uvést jako úspěšná opatření v rámci integrační politiky. Od roku 2009 se podle konceptu integrace v republice začaly otevírat regionální integrační centra, jejichž aktivity směřují k pomoci cizincům přizpůsobit se novým podmínkám a bránit procesu formování uzavřených komunit imigrantů. Již bylo vytvořeno více než deset takových center. Za účelem integrace cizinců žijících v českém hlavním městě bylo tedy v roce 2012 otevřeno Pražské integrační centrum s finanční podporou Evropského fondu pro integraci občanů třetího světa (75% financování) a rozpočtu města Prahy (25% financování). Toto středisko má několik poboček a jeho aktivity jsou zaměřeny na poskytování sociální, psychologické a právní pomoci všem přistěhovalcům nacházejícím v zemi. Kromě toho nabízí Integrační centrum bezplatné kurzy českého jazyka pro cizince a kurzy sociokulturní orientace. V zájmu lepší integrace návštěvníků se v centru konají různé společenské a kulturní akce (diskusní setkání, výstavy, koncerty, sportovní akce) za účasti české populace a imigrantů.

Integrační politika v České republice je zvláště důležitá s ohledem na rostoucí tok migrantů z asijských zemí. Zvláštností země je významná vietnamská menšina žijící v různých českých regionech, počínaje západními teritorii, kde je zaznamenána hustota vietnamské populace, až po východ, kde je jejich přítomnost minimální. První migranti z Vietnamu se začali objevovat v České republice v padesátých letech a jejich počet je dosud asi 60 tisíc. Většina z nich přišla za účelem zaměstnání (zejména v oblasti obchodu), ale v poslední době také roste počet příchozích v kategorii „sloučení rodiny“. Vietnamci tvoří spíše izolované komunity s vlastním připojením a infrastrukturou služeb a jsou špatně integrováni do české společnosti. Například mnoho z nich nedostává české občanství, protože se plánují vrátit do své zemi poté, jak jejich děti vyrostou. Vietnamci navíc vytvářejí etnické enklávy: jeden z těchto subjektů existuje na velkém trhu v pražské čtvrti Libuš. Vytváření takových izolovaných komunit, jako jsou Vietnamci nebo například Číňané, přináší s sebou řadu negativních důsledků pro českou společnost, což vyžaduje intenzivnější opatření ze strany úřadů a veřejných organizací.^[7]

Transformace úlohy České republiky v mezinárodních migračních tocích představuje pro vládu nové výzvy. Současná politika přilákání vysoce kvalifikovaných pracovních zdrojů není v praxi dosud plně opodstatněná: Česká republika zůstává pro migranty s nízkou kvalifikací zejména z bývalých sovětských republik atraktivní a někteří z nich mají problémy se zákonností svého pobytu. V budoucnu má však Česká republika díky důsledným opatřením příležitost proměnit se v území, kam se budou vysílat větší počty vysoce kvalifikovaných migrantů. Bude i nadále posilovat svou roli přistěhovalecké země také s ohledem na stávající demografickou situaci v republice.

3 Výsledky šetření o deficitních profesích českého průmyslu

Česká republika má i nadále nejnižší míru nezaměstnanosti v Evropské unii. Podle údajů Ústředního statistického úřadu v České republice byla na konci roku 2019 míra nezaměstnanosti v zemi přibližně 2,1 %. Míra nezaměstnanosti mužů v té době činila pouze 1,9 %, zatímco žen 2,5 %. Navzdory skutečnosti, že míra nezaměstnanosti je ve srovnání se zbytkem EU rekordně nízká, existuje na trhu práce stále mnoho volných pracovních míst. Do konce roku 2019 vzrostla celková poptávka po pracovnících na rekordní maximum 340 952. Vyšší mzdy v jiných státech Evropské unie přiměly mnohé hledat pracovní příležitosti mimo Českou republiku. Kromě toho má Česká republika velmi přísnou politiku v oblasti pracovních licencí pro cizince, což způsobuje nedostatek jak vysoce kvalifikovaných, tak vysoce placených odborníků, jakož i nízkokvalifikovaných a nízko placených pracovníků. Například v Praze je nedostatek pomocných a nekvalifikovaných pracovníků a také dělníků v oblasti výstavby budov, jejichž nedostatek může vytvářet fronty a dlouhé čekací doby na údržbu městské a soukromé infrastruktury.

Jak je vidět na obrázku č.1 v tabulce dostupné na oficiálních stránkách ministerstva statistiky, většina specialit a oblastí je technická a vyžaduje minimální odpovídající vzdělání. Odborníci na zaměstnání kritizují vzdělávací systém v České republice ze dvou důvodů: zdůrazňuje teoretické aspekty prostřednictvím praktických znalostí nebo prostřednictvím školení na pracovišti. Odborníci také tvrdí, že se skoro nezůstane žádný výběr, ale zvýšit platy a vytvořit tím větší atraktivitu a obsadit volná pracovní místa. Varují také, že vysoká poptávka po pracovní síle poškozuje hospodářský růst a zpomaluje výrobu.

Na druhé straně nepřítomnost pracovníků ovlivňuje ty výrobce, kteří mají potíže s údržbou a provozem montážních linek na základě malé pracovní síly. Podle Ministerstva práce České republiky byla na konci roku 2019 největší poptávka po:

- Pomocných a nekvalifikovaných pracovnících
- Dělnících v oblasti výstavby budov
- Řemeslnících a opravářích
- Specialistech
- Obsluze strojů a zařízení, montérů
- Technicích a odborných pracovnících

Firmy budou také hledat odborníky na vývoj elektroniky a programátory pro průmyslové roboty.

Trh práce se v České republice obvykle liší podle regionů. Nejlepší pracovní místa ve větším počtu najdete v hlavním městě Praha, i když ostatní regiony hlavní město dobíhají. Silný růst v elektrickém, automobilovém a turistickém odvětví je patrný ve všech velkých městech v zemi. Kromě toho v důsledku zákonů EU o deregulaci rostou IT a telekomunikační služby, což v těchto odvětvích vytváří vysokou poptávku po zaměstnancích.

Text - zaměstnání CZ-ISCO ↕	Aktuální počet volných míst ☒	Počet volných pracovních míst nabízených po dobu			
		0 - 3 měsíce ↕	3 - 6 měsíců ↕	6 - 12 měsíců ↕	12 a více měsíců ↕
Obsluha strojů a zařízení, montéři	117 936	42 239	15 750	19 177	40 770
Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	79 541	49 391	5 839	7 372	16 939
Řemeslníci a opraváři	69 349	21 303	7 350	13 159	27 537
Pracovníci ve službách a prodeji	30 747	10 508	3 768	5 731	10 740
Dělníci v oblasti výstavby budov	21 932	16 668	689	1 484	3 091
Specialisté	17 429	5 649	1 958	2 819	7 003
Techničtí a odborní pracovníci	12 385	3 774	1 717	2 086	4 808
Montážní dělníci mechanických zařízení	11 866	2 303	1 743	2 889	4 931
Skladníci, obsluha manipulačních vozíků	10 900	4 630	1 660	1 368	3 242
Ostatní uklízeči a pomocníci	9 244	7 314	526	409	995

Obrázek 1 neobsazenost volných pracovních míst podle profese v České republice

Na základě údajů z konce roku 2019 ministerstva práce lze ale říct, že v celé zemi je celková poptávka po úzce zaměřené vysoce kvalifikované pracovní síle mnohonásobně vyšší než poptávka po nekvalifikované pracovní síle. Lze také s jistotou říct, že výrobní odvětví českého průmyslu je nejvíce postiženo potřebou a nedostatkem. Můžeme také s jistotou říct, že výrobní odvětví českého průmyslu je nejvíce náchylné na potřebu a nedostatek, protože na konci roku 2019 bylo v sektoru souvisejícím s údržbou a instalací strojů pro různé účely otevřeno 117 tisíc pracovních míst. Navíc 41 tisíc z nich zůstalo neobsazeno rok nebo déle.^[26]

Aby bylo jasné, jaké odborní specialisty jsou v českém výrobním průmyslu nejžádanější, použijí údaje zveřejněné na webových stránkách dále uvedených společností ve složce „kariéra“. Budu zvažovat každé odvětví výroby samostatně, tím pádem bude pak možné stanovit úroveň poptávky po kvalifikovaných odbornících v každé oblasti.

Český průmyslový sektor přináší ročně 40% národního důchodu. Strojírenství, kovoobrábění, elektrotechnika, chemický průmysl, textilní a oděvní průmysl jsou nejrozvinutějšími průmyslovými odvětvími v České republice. Česká republika má dlouhou tradici především v oblasti těžkého průmyslu – zejména hutnictví a strojírenství, spojené s minerálními zásobami. Automobilový průmysl má také velký význam pro hospodářství, poté gumárenský a zbrojní průmysl, energetika a výroba spotřebního zboží.

3.1 Metalurgie a obrábění kovů

Metalurgie a kovoobrábění v České republice je průmyslovým komplexem, který zahrnuje železnou metalurgii, neželeznou metalurgii, slévárny a sběr a zpracování druhotných metalurgických surovin. To se týká zejména výrobků z plechu a primární přípravy polotovarů z neželezných kovů. Výrobní střediska v metalurgii jsou soustředěna na severní Moravě a jsou zastoupena společnostmi jako: „Vítkovice, a.s.“, „Nová chata, a.s.“, „Třinecké železárny, a.s.“, „Válcovny plechu, a.s.“, „Železárny a drátovny Bohumín, a.s.“.

Dvanáct společností působících v oblasti metalurgie železných kovů vyrábí hlavní kovové výrobky: litinu, ocel, válcované výrobky, litinové a ocelové trubky, včetně uzavřených svařovaných profilů, ocelové pásy válcované za studena, tažený a kalibrovaný drát a výkovky.

Profese související s metalurgickým průmyslem, ve kterých je podle složky „Kariéra“ na webových stránkách výše uvedených společností nedostatek:

- Mechanik elektronických zařízení (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Strojník úpraven (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Elektrikář (kvalifikace je podmínkou)
- Zámečnick – oprava strojů a zařízení (kvalifikace je podmínkou)
- Dělník do výroby (kvalifikace je podmínkou)
- Kalibrační technik (kvalifikace je podmínkou)

Dole na snímku je vidět neobsazenost volných pracovních míst podle profese v Moravskoslezském kraji^[26]

Text - zaměstnání CZ-ISCO ⇅	Aktuální počet volných míst ▼	Počet volných pracovních míst nabízených po dobu			
		0 - 3 měsíce ⇅	3 - 6 měsíců ⇅	6 - 12 měsíců ⇅	12 a více měsíců ⇅
Obsluha strojů a zařízení, montéři	5 533	2 546	988	562	1 437
Řemeslníci a opraváři	4 880	1 302	747	1 044	1 787
Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	1 913	819	180	366	548
Pracovníci ve službách a prodeji	1 608	714	221	273	400
Techničtí a odborní pracovníci	984	321	227	153	283
Specialisté	736	194	132	143	267
Svářeči	732	183	79	111	359
Zedníci (kromě zedníků ohnivzdorného zdiva)	701	208	84	135	274
Horníci v uhelných dolech (převážně ruční)	632	454	0	2	176

Obrázek 2 neobsazenost volných pracovních míst podle profese v Moravskoslezském kraji

3.2 Automobilový průmysl

Automobilový průmysl hraje významnou roli v dnešním ekonomickém úspěchu České republiky. Osud automobilky „Škoda“ je živým indikátorem radikálního českého způsobu reform: začleněním do koncernu „Volkswagen“ se „Škoda“ proměnila ze společnosti, která vyrábí předmět výsměchu nejen od západních, ale i českých nadšenců automobilů, do prosperující společnosti, která poskytuje osmnáct procent průmyslových výrobků a drží i solidní podíl na vývozu. V době koncem roku 2019 je v automobilovém gigantu registrováno 24 000 cizinců, mezi nimiž převládají občané Polska a sousedního Slovenska, a mezi zahraniční pracovníky patří občané Německa, Anglie, Ruska a Ukrajiny. Další světoví výrobci také následovali Volkswagen, mnoho firem začalo pracovat na dodávkách automobilových komponent. Za poslední čtyři roky došlo v tomto odvětví k výjimečnému růstu v průměru o 10%. Rozhodujícím faktorem bude další směr rozvoje automobilového a elektrotechnického průmyslu. Výstavba velké továrny automobilů „Toyota – Peugeot – Citroen“ v Kolíně pomohla nejen přilákat nové zdroje financování pro region, ale také vytvořit pracovní místa pro odborníky různé kvalifikace.

Otevřené pozice související s automobilovou výrobou podle složek „Kariéra“ na webových stránkách „Škoda“ a „T-P-C“:

- Karosář / Autoklempíř (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Operátor logistiky (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Montážní dělník (kvalifikace je podmínkou)
- Seřizovač (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Mechatronik (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- R&D Engineer (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Projektový inženýr (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Specialista technických předpisů (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Specialista oddělení parts ordering (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Pracovník údržby lisovacích forem (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Odborná údržba oddělení facility (kvalifikace je podmínkou)
- Odborná údržba automatizačních strojů a výrobních zařízení (kvalifikace je podmínkou)
- Specialista oddělení nového projektu (vzdělání je podmínkou)
- Operátor ve výrobě (kvalifikace je podmínkou)

Dole na obrázku můžeme vidět neobsazenost volných pracovních míst podle profese v Středočeském kraji^[26]

Text - zaměstnání CZ-ISCO ↕	Aktuální počet volných míst ▼	Počet volných pracovních míst nabízených po dobu			
		0 - 3 měsíce ↕	3 - 6 měsíců ↕	6 - 12 měsíců ↕	12 a více měsíců ↕
Obsluha strojů a zařízení, montéři	27 994	7 656	3 669	5 009	11 660
Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	13 642	6 608	1 414	1 677	3 943
Řemeslníci a opraváři	9 049	2 104	1 147	1 837	3 961
Skladníci, obsluha manipulačních vozíků	5 450	1 823	806	697	2 124
Montážní dělníci mechanických zařízení	5 155	724	531	1 192	2 708
Pracovníci ve službách a prodeji	3 452	1 126	455	655	1 216
Pomocní dělníci ve výrobě	1 752	1 015	212	120	405
Specialisté	1 622	372	214	321	715
Pomocní skladníci	1 575	573	233	340	429
Dělníci v oblasti výstavby budov	1 501	956	37	142	366
Techničtí a odborní pracovníci	1 461	413	210	251	587

Obrázek 3 neobsazenost volných pracovních míst podle profese v Středočeském kraji

3.3 Pryžový a plastikářský průmysl

Gumárenský a plastikářský průmysl v České republice za posledních pět let zažil nebývalý rozvoj a jeho pozice ve zpracovatelském průmyslu neustále roste. Hlavním rysem gumárenského a plastikářského průmyslu je to, že v posledních letech na rozdíl od většiny ostatních průmyslových odvětví a oblastí bylo stěžejně ovlivněno vnitřními hospodářskými reformami, fluktuacemi ve světové ekonomice a díky vysoké investiční činnosti bylo do země přitahováno několik známých zahraničních firem.

Výroba pryžových a plastových výrobků je jedním z nejdynamičtějších odvětví zpracovatelského průmyslu. Patří sem dvě velké oblasti, kde se v oblasti gumy převládá výroba pneumatik a duší pro automobily, poté se zde vyrábějí těsnění, klínové řemeny, hadice atd. V oblasti plastů se vyrábí široký sortiment plastových výrobků a polotovarů – desky, profily, filmy, obaly atd. Neustále se rozšiřující možnosti využití gumových a plastových výrobků jsou nabízeny v potravinářském průmyslu (zejména balení), ve stavebnictví, energetice, v domácnostech, ve zboží pro rekreaci atd. Jelikož mluvíme o perspektivním odvětví, vysoký zájem o investice se atraktivně projevil v posílení vnitřní a vnější konkurenceschopnosti. Při výrobě pneumatik pro automobily jsou hlavními výrobci společnosti „Barum – Continental“ a „Mitas“. Z mezinárodních společností do plastikářského průmyslu v České republice investovaly „Siemens“, „Robert Bosch“, „Valeo“ a další.

Otevřená pracovní místa ve složce kariéra na webových stránkách společnosti:

- Operátor výroby (kvalifikace jsou podmínkou)
- Směnový technik / Automatik PLC (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Specialista řídicích systémů (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Production Equipment Engineer (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Test Engineer (kvalifikace jsou podmínkou)
- IT Service Operator (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Elektronik specialista/týmový vedoucí (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Zkušební inženýr (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Technolog pro výrobu vysokotlakých čerpadel (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Vedoucí směny servisní dílny (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Technolog – Elektro (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Technical project manager (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)
- Mechatronics design engineer (vzdělání a kvalifikace jsou podmínkou)

Po analýze volných pracovních míst z webových stránek společností zabývajících se výrobním sektorem českého průmyslu, jakož i ze statistik Ministerstva práce, můžeme pouze zopakovat to, co bylo již řečeno výše, konkrétně, že největší poptávka je po kvalifikovaných pracovnících, kteří mohou instalovat a udržovat stroje, a také jsou schopni je spravovat a pracovat na nich.

4 Poznatky o nástrojích k měření úspěšnosti integrace migrantů v Evropském kontextu

Přestože dnes neexistuje jednotný jasný standard v oblasti integrace přistěhovalců v Evropské unii, který by byl závazný pro všechny členské státy, v posledním desetiletí Evropská komise opakovaně zdůraznila tuto otázku jako důležité a formulované pokyny, které lze v této době považovat za, tzv. minimální standard. Na jedné straně dnes EU nemá pravomoc stanovit požadavky na harmonizaci vnitrostátních právních předpisů v oblasti integrace, ale formuluje hlavní směry a formulaci klíčových otázek v této oblasti. Například určuje, kdo je přistěhovalec a které oblasti integrace jsou nejdůležitější.^[7]

Před podrobnějším zvážením jednotlivých ustanovení integračních přístupů a metod pro hodnocení jejich účinnosti v některých členských státech EU je nutné určit klíčové koncepty, které je třeba zvážit: *multikulturalismus*, *asimilace*, *interkulturalismus*, *migrace a integrace*. Na úrovni EU neexistuje oficiální definice migrace.^[21] Tento pojem popisuje proces přeshraničního přestěhování lidí za účelem nalezení práce, nového bydliště nebo studia a používá se k označení ne-občanů EU nebo těch, kteří pobývají v EU nebo se pohybují v rámci její hranic. Hlavní část integračního úsilí EU je zaměřena na tzv. Migranty první generace – lidé narození za hranicemi členských států. V souvislosti s rozvojem úspěšných přístupů k integraci a s přihlédnutím k pokrytí činností a dětí migrantů je však třeba mít na paměti, že je nutné integrovat i migranty druhé generace. Čtyři klíčové definice navržené pro tuto studii jsou založeny na přístupu vyvinutém Střediskem pro studium evropských politik. Integrace je proces, nikoli konečný výsledek. Integrace je nejlépe charakterizována dynamickým a důsledným prováděním politik zaměřených na proaktivní opatření, která poskytují zástupcům menšinových skupin (migrantům) příležitost naučit se jazyk nové společnosti, její tradice a kulturu. Tento termín se také používá k označení politik zajišťujících začlenění migrantů na trh práce a sociální podpory. Integrační politiku v každé zemi lze charakterizovat v celém spektru od multikulturalismu až po úplnou asimilaci. Evropská komise před časem navrhla své vlastní chápání integrace: Integraci je třeba chápat jako obousměrný proces založený na obecných právech a odpovídajících povinnostech státního příslušníka třetí země a hostitelské země, který by měl zajistit plnou účast přistěhovalce. Což znamená na jedné straně odpovědnost hostitelské země zajistit dodržování formálních práv přistěhovalce, aby se mohli účastnit hospodářského, sociálního, kulturního a občanského života, zatímco na druhé straně musí přistěhovalec respektovat základní normy a hodnoty společnosti, ve které žije a aktivně se účastnit integračního procesu bez ztráty vlastní identity.^[18]

V procesu harmonizace obecných zásad evropské politiky v oblasti integrace a rozvoje společného přístupu se v rámci vývoje práva a přístupu prošly názory a zaměření EU v posledních 20 letech významnými změnami. Prvním krokem k vytvoření toho, co lze dnes považovat za celoevropský přístup k integraci, bylo přijetí Tamperského programu v roce 1999, po kterém byly vyvinuty první dvě směrnice EU o nediskriminaci – jedna o rasové rovnosti a druhá o rovnosti v práci. Obě směrnice stanovily standard pro rovný přístup a vztahovaly se jak na státní příslušníky členských států, tak na migranty. Do konce roku 2006 všechny členské státy implementovali obě směrnice do svého vnitrostátního práva. Později byl tento proces doplněn o dokumenty týkající se práva na sloučení rodiny a určení postavení obyvatel třetích zemí, kteří trvale pobývají v EU. V tomto procesu se některé členské státy již vzdaly přístupu liberálního multikulturalismu a trvaly na tom, že taková práva by měla být kombinována s povinnostmi nebo podmínkami, které byly definovány jako „podmínky pro integraci“. V případě, že se nejednalo o uprchlíky, takové podmínky vyžadovaly, aby žadatel splnil určité normy, například znalost státního jazyka. Tento proces vedl v roce 2004 k přijetí druhého dvouletého rozvojového programu, známého jako Haagský program, na základě kterého, již přes uznání pravomoci členských států samostatně určovat směry národní politiky ve vztahu k imigraci, bylo pro členské státy EU v 11 členských státech stanoveno 11 „společných základních principů“ v oblasti politiky integrace migrantů:

1. Integrace je dynamický obousměrný proces vzájemného přizpůsobování přistěhovalců a občanů členských zemí.
2. Integrace znamená respektování základních hodnot Evropské unie.
3. Zaměstnanost je klíčovým prvkem integračního procesu a klíčovým prvkem pro zajištění účasti migrantů, jejich příspěvku do hostitelské společnosti a pro zviditelnění takového příspěvku.
4. Pro integraci jsou nezbytné základní znalosti jazyka, historie a institucí hostitelské společnosti; zajištění přístupu migrantů k těmto znalostem je základním prvkem úspěšné integrace.
5. Vzdělávací úsilí je velmi důležité pro přípravu migrantů a zejména jejich potomků na aktivnější a úspěšnější účast ve společnosti.
6. Důležitým prvkem integrace je zajištění přístupu migrantů k institucím, zboží a službám na stejné úrovni s místním obyvatelstvem a na zásadách nediskriminace.
7. Nepřetržitá komunikace mezi migranty a občany členských zemí je základním mechanismem integrace. Obecná fóra, mezikulturní dialog, školení o migraci a kultuře migrantů, stimulace vytváření životních podmínek v městských oblastech - to vše posiluje kontakty mezi obyvateli a migranty.

8. Praxe různých náboženství a kulturní rozmanitosti je zaručena Listinou základních práv a měla by být chráněna státem, pokud tyto praktiky nejsou v rozporu s jinými základními právy a vnitrostátními právními předpisy.
9. Účast migrantů na demokratických procesech a vytváření integračních politik a opatření, zejména na místní úrovni, posiluje jejich integraci.
10. Vzhledem k cílům a mechanismům integrační politiky na všech možných úrovních veřejné správy je jejich zahrnutí do všech portfolií na národní a místní úrovni důležitým prvkem při vývoji a provádění společné veřejné politiky.
11. Vypracování jasných cílů, ukazatelů a nástrojů hodnocení je předpokladem pro přezkum integrační politiky, vyhodnocení jejího pokroku a sdílení informací v procesu ke zlepšení účinku.

Tyto principy byly vyvinuty v důsledku koordinace různých přístupů a konceptů s důrazem na tzv. „Dvoustranný proces vzájemného přizpůsobování“ imigrantů a hostitelské společnosti s určitým souborem práv, povinností a mechanismů pro aktivní integraci.^[9]

O něco později, v listopadu 2004, z podnětu dánského předsednictví Evropské unie přijala Evropská rada soubor obecných základních zásad pro integraci přistěhovalců, který obsahoval soubor doporučení a objasnění významných aspektů integračního procesu a zahrnující tři složky:

1. Normy pro jazykové kurzy a úvodní kulturní kurzy v hostitelské zemi;
2. standardy týkající se stupně otevřenosti hostitelských organizací ve vztahu k přistěhovalcům z hlediska konceptů, jako je vnímání veřejnosti, rovnost příležitostí a institucionální rozmanitost;
3. normy týkající se aktivní účasti přistěhovalců ve všech oblastech veřejného života.

Další změna v zaměření, nikoli však ve směru obecných trendů a přístupů k integraci na úrovni EU, nastala po podpisu Lisabonské dohody a přijetí třetího víceletého programu na období 2009–2014. Tyto dva dokumenty přinesly vývoj integračních politik a přístupy k jasnějšímu zaměření na lidská práva a zásady nediskriminace a rovnosti. Stockholmský program klade základní práva do centra integračního procesu a zdůrazňuje „proaktivní přístupy k vytváření programů pro integraci migrantů a zajištění jejich práv“. Celoevropský přístup k integraci lze tedy i přes velké množství rozdílů v závislosti na vlastnostech vnitrostátních přístupů a politik vykládat jako takový, který je založen na zásadě nediskriminace a dodržování lidských práv. Politika imigrace a občanství se tak stala zdrženlivější a omezenější v souladu s plněním jasných formálních požadavků a pozitivních kritérií pro integraci, což naznačuje posun k asimilaci. Na druhé straně

se některá výjimečná ustanovení změnila směrem k většímu uznání základních práv (například ke změnám v německých politikách občanství). Obecně lze říct, že integrační politiky a přístupy EU v jednotlivých zemích ukazují kompromis mezi velmi polárními přístupy asimilace a multikulturalismu na základě zkušeností a srovnání, kombinací práv, povinností a proaktivních přístupů, které jsou lépe definovány pomocí termínu „interkulturalismus“.^[23]

Integrace je vnímána hlavně jako proces, a pokud je tento proces úspěšný, pak jsou migranti integrováni do společnosti. Dokončení procesu znamená rovnou účast migrantů na společenském, hospodářském a politickém životě hostitelské společnosti. Hodnocení procesu závisí na: politikách v hostitelské zemi (asimilace versus začlenění a účast), osobním přístupu migrantů k hostitelské společnosti a dostupnosti údajů. Protože integrace je proces, kterým se outsider postupně stává členem společnosti, je třeba jej vyhodnotit nejen jednou, bezprostředně po dokončení procesu (úspěšně nebo ne), ale průběžně, aby se vyhodnotil jakýkoli pokrok v integraci. V souladu s tím sociologové vnímají integraci migrantů jako sled několika procesů (oblasti integrace). Úspěšná integrace závisí na úspěších migrantů v konkrétních oblastech. Některé úspěchy jsou předpoklady pro ostatní.

Podle Enzingera existují tři oblasti integrace^[9]:

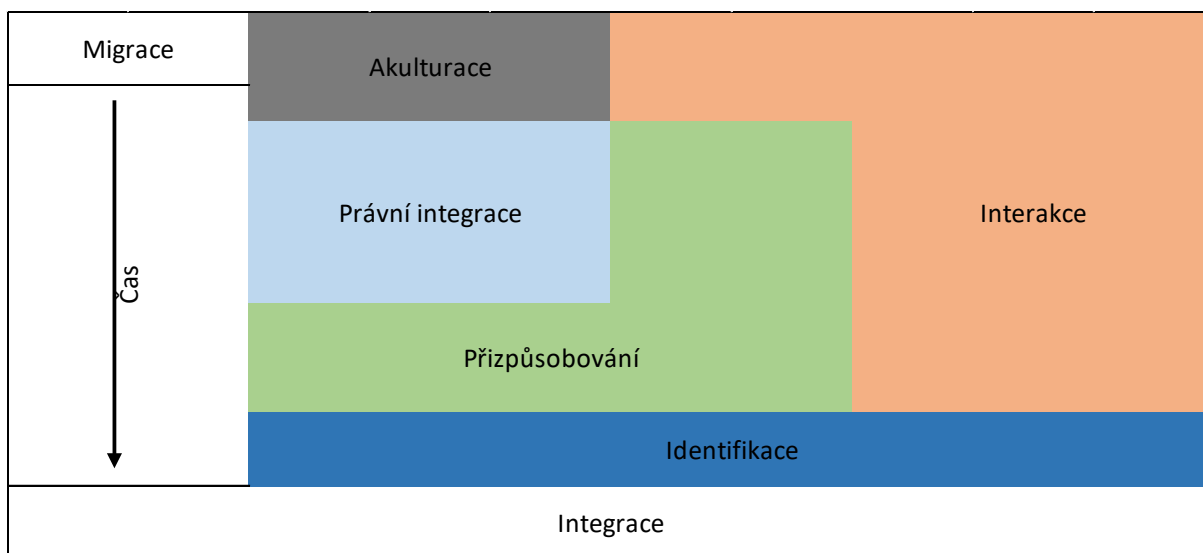
- zákonná a politická práva;
- sociálně-ekonomická integrace;
- kulturní integrace.

Esser navrhuje čtyři hlavní formy integrace^[18]:

- Akulturace (nazývaná také socializace): proces, kterým migrant přizpůsobuje znalosti, kulturní standardy a kompetence nezbytné pro úspěšnou interakci ve společnosti.
- Přizpůsobování: migrant zastává postavení ve společnosti, ve vzdělávacím nebo ekonomickém systému, v povolání nebo jako občan. Přizpůsobování rovněž znamená nabytí práv spojených se specifickým postavením a schopnost navázat sociální vztahy, nabytí kulturního, sociálního a ekonomického kapitálu. Akulturace je předpokladem pro přizpůsobování.
- Interakce: Vytváření vztahů a sítí jednotlivci se sdílenými názory. Patří mezi ně přátelství, romantické vztahy a manželství nebo obecněji – příslušnost k sociálním skupinám.
- Identifikace: identifikace migranta se sociálním systémem, člověk se považuje za součást týmu. Identifikace má kognitivní i emoční aspekty.

Spojením myšlenek obou přístupů lze vytvořit odlišný rámec a použít jej k posouzení integrace migrantů.

Podle Enzingerova modelu je právní integrace předpokladem pro úspěšnou integraci migrantů: migranti se mohou stejně a plně účastnit života hostitelské společnosti, pouze pokud jsou chráněni zákonem, a proto mají přístup ke stejným právům jako domorodá populace.^[9]

Tabulka 3 Procesy podle Essera

Samořejmě pouze stejná práva nejsou zárukou úspěšné integrace. Migrantí mohou být diskriminováni nebo se dokonce nebudou snažit uplatnit svá práva. V Esserově modelu je získávání oprávnění zahrnuto v bodě Přizpůsobování, ale je lepší zdůraznit to jako samostatnou fázi během jakéhokoli hodnocení integrace. Akulturace podle Esserova modelu je také klíčovým prvkem a podmínkou pro právní integraci, protože aby člověk získal práva v jiné zemi, musí vědět, jak to udělat. Sociálně-ekonomická integrace podle Entzingerova modelu odpovídá Přizpůsobování a interakci podle Esserova modelu. Přizpůsobení obvykle nastává po Akulturaci a právní integraci. Interakce může nastat ještě před Akulturací. Jedná se o nejjednodušší součást integrace a často je to důvod k migraci (např. Manželství). Identifikace je poslední fází integrace a pokud bude úspěšný, migrant se stane součástí společnosti. Po absolvování všech předchozích fází integrace se migranti zpravidla začínají ztotožňovat s hostitelskou společností. Protože identifikace je výsledkem kognitivních a emocionálních procesů, podíl každé fáze integrace na konečném výsledku se liší od migranta k migrantovi. Všechny výše popsané procesy jsou prezentovány ve formě tabulky č.3.

4.1 Indikátory

Vzhledem k evropským zkušenostem s integrací migrantů a snaze využít jeho výsledků k analýze a zlepšení procesu integrace migrantů v České republice, je důležité zvážit systém ukazatelů, které členské státy EU používají při vývoji svých integračních programů. V roce 2010 byly na ministerské konferenci v Zaragoze vypracovány tyto ukazatele, které jsou obecnými pokyny pro rozvoj integračních politik členských států:

Oblasti	Klíčové ukazatele
Zaměstnanost	<ul style="list-style-type: none"> • Úroveň zaměstnanosti • Míra nezaměstnanosti • Ukazatel ekonomické aktivity obyvatelstva
Vzdělávání	<ul style="list-style-type: none"> • Nejvyšší úroveň vzdělání (počet obyvatel s vyšším, středním, neúplným středním vzděláním) • Procento studentů s nízkým výkonem mezi patnáctiletými v oblasti čtení, matematiky a vědy • Procento populace ve věku 30–34 let se středním odborným vzděláním • Počet lidí, kteří předčasně opustili školu
Sociální integrace	<ul style="list-style-type: none"> • Průměrná úroveň příjmu – průměrný příjem migrantů, úměrný průměrnému příjmu místního obyvatelstva • Počet obyvatel na pokraji chudoby • Procento populace, která považuje svůj zdravotní stav za dobrý nebo špatný • Poměr vlastníků nemovitostí, jiných vlastníků a celkového počtu obyvatel
Aktivní občanské postavení	<ul style="list-style-type: none"> • Procento migrantů, kteří získali občanství • Procento migrantů s povolením k dlouhodobému nebo trvalému pobytu • Procento migrantů z volených pozic na místní úrovni.

Tabulka 4 Hlavní ukazatele ve vývoji integračních politik pro země Evropské unie^[19]

V roce 2010 vyzvala Saragosská deklarace přijatá ministry EU odpovědnými za otázky související s migrací, aby Evropská komise provedla pilotní studii s cílem určit společné ukazatele integrace a shromáždit údaje potřebné k jejich vývoji. V roce 2011 Eurostat zveřejnil údaje z této pilotní studie, bylo rozhodnuto, že oblasti, pro které budou vyvinuty společné ukazatele, jsou: zaměstnanost, vzdělávání, sociální začleňování a aktivní občanství (viz podrobnosti v tabulce 1.1 výše). Zpráva obsahuje výpočty předpokládaných ukazatelů pro každý členský stát EU na základě údajů poskytnutých v průzkumu trhu práce EU (EU-LFS), statistice EU o příjmech a životních standardech (EU-SILC), statistice migrace Eurostatu a programových údajích. mezinárodní hodnocení studentů (PISA), což byl první krok k nalezení dohody o výběru společných a nejvhodnějších ukazatelů v Evropě.^[19]

Byly také navrženy ukazatele ve tvaru

1. Akulturace

- podíl migrantů, kteří nemají jazykové problémy;
- podíl migrantů, kteří si práci nenašli, protože nerozumí / nehovoří jazykem země;
- podíl migrantů, kteří se sami připravují na migraci: předpokládá-li se osoba, že se připravuje na migraci, předpokládá se, že o zemi ví dost od ostatních nebo ze svých vlastních zkušeností;
- podíl migrantů, kteří při hledání práce kontaktovali přímo zaměstnavatele v hostitelské zemi, a to i před odjezdem do zahraničí (takové osoby by měly vědět, jak navázat spojení).

2. Právní integrace

- podíl migrantů, kteří mají státní příslušnost hostitelské země;
- podíl migrujících pracovníků, kteří mají povolení k pobytu a pracovní povolení a pracovní smlouvu;
- podíl migrantů s dočasnou registrací nebo povolením k pobytu;
- podíl migrantů, kteří měli problémy s místními orgány.

3. Adaptace

- průměrný počet let strávených migrandy v zahraničí;
- podíl migrantů na práci v zahraničí;
- podíl pracujících migrantů, kteří měli základní sociální zabezpečení v místě svého posledního zaměstnání;
- podíl migrantů s manželi a dětmi v zemi narození.

4. Interakce

- podíl migrantů, kteří byli podvedeni ve své práci;
- podíl migrantů, kteří byli nuceni pracovat;
- podíl migrantů, kteří byli při práci vykořisťováni

5. Identifikace

- podíl migrantů, kteří se usadili v zahraničí nebo by to chtěli udělat

Ukazatele Eurostatu měřily integraci z hlediska „spravedlivé“ účasti migrantů na společenském a ekonomickém životě hostitelské společnosti. Ukazatele uvedené v tomto článku pro migranty tedy měří integraci z hlediska toho, co společnost očekává, že přistěhovalci budou dělat / dosahovat, aby je mohli považovat za součást společnosti. Tyto ukazatele se navíc používají k měření intenzity integračního procesu, a nikoli skutečného stavu (integrováný – ne integrováný). Například při porovnání úrovně aktivity občanů EU a imigrantů pobývajících v EU lze v podstatě říci, že se přistěhovalci „stejně“ nezúčastňují na trhu práce EU. Lze však říci, zda migrant úspěšně vstoupil na trh práce. Vyšší podíl může znamenat účinnější interakci, lepší akulturaci, a tedy vyšší šanci na integraci. Navíc je pravděpodobně lepší, aby hostitelské společnosti měly vyšší podíl pracujících přistěhovalců. Raději by měli přistěhovalce, kteří by podporovali sebe a své rodiny tím, že by pracovali, než zapojili se do antisociálních aktivit: vyšší úroveň by znamenala lepší šance na integraci.^[8]

Na základě provedených studií a trendů existujících v Evropské unii evropské výkonné orgány prokázaly, že od roku 2012 se počet obyvatel v produktivním věku začal snižovat na pozadí stárnoucí populace a během následujících deseti let se toto číslo může snížit o 14 milionů lidí. Podle Eurostatu činil k 1. lednu 2012 celkový počet obyvatel Evropské unie 503,7 milionu lidí a ekonomicky aktivní populace (ve věku 15 až 64 let) byla 335,4 milionu lidí. Odhaduje se, že počet obyvatel v produktivním věku bude v příštích 50 letech i nadále klesat a do roku 2060 dosáhne 290,6 milionu. To mimo jiné vyžadovalo zavedení promyšlené politiky, která by přilákala přistěhovalce, s přihlédnutím také ke skutečnosti, že 32 milionů lidí, kteří dnes žijí v Evropské unii (tj. Přibližně 6,5% celkové populace), sem přišlo z jiných zemí. Podle průzkumu Eurobarometr^[1] uznává 70% občanů EU potřebu přistěhovalců pro rozvoj hospodářství EU. Zároveň byly identifikovány určité výzvy související s integrací cizinců, kterým musí evropské společenství čelit, jakož i potřeba tolerance a interakce ze strany místních komunit.^[19,20]

Praktická část

5 Návrh kvantitativních a kvalitativních kritérií k hodnocení úspěšnosti s ohledem na měnící se podmínky průmyslu ČR

Migrační politika, která je zaměřena hlavně na jednoduché omezení počtu migrantů (kvót), neplní úkol identifikace pravdivých a komplexních informací o migrantech. Kvóty neumožňují sledovat kvalifikaci migrantů, hodnotit jejich lidský kapitál a další sociální a pracovní charakteristiky.

5.1 Bodový systém pro výběr pracovních migrantů („point systém“)

Souběžně s procesem organizovaného náboru pracovních migrantů jsou vybíráni na základě bodové metodiky, jejíž podstatou je hodnocení kvalitativních charakteristik pracovních migrantů na základě zvolených parametrů a výpočtu bodů za každého z nich. Autor navrhl následující kritéria pro hodnocení externích pracovních migrantů podle typů lidského kapitálu (tabulka 5). Na základě kritérií pro hodnocení pracovních migrantů identifikovaných autorem podle typu lidského kapitálu (tabulka 5) byla vyvinuta možná verze systému bodování pro jejich výběr (tabulka 6). Navržený systém je zaměřen na zahraniční pracovní sílu se specializacemi, profesemi požadovanými na trhu práce, se zkušenostmi z práce nebo pobytu v České republice. Tento systém hodnocení lze použít také k výběru osob k trvalému pobytu v České republice.

Druh lidského kapitálu	Kritéria hodnocení (Kvantitativní a kvalitativní)
Fyziologicky	Věk, zdravotní stav
Pracovní	Pracovní zkušenosti, roky; Profesionální dovednosti; Úroveň poptávky po profesi
Intelektuální	Vzdělání (diplom); Akademický titul (diplom, vědecká práce); Další vzdělávání (diplomy, vědecké práce); Certifikáty, patenty
Podnikatelský	Investice (reálné / potenciální) do ekonomiky, Obchodní zkušenosti (ve původní zemi, v České republice)
Sociokulturní	Znalost českého jazyka (složení zkoušky); Znalost české historie / kultury; Studium v České republice (která vzdělávací instituce; doba studia, roky); Přítomnost příbuzných v České republice (ano / ne, počet osob, míra vztahu)
Morální	Trestní bezúhonnost (v minulosti / v současnosti); Dodržování migračního režimu (pokud dříve pracoval jako pracovní migrant)

Tabulka 5 Hodnocení na základě lidského kapitálu

Druh lidského kapitálu	Kritéria hodnocení	Přibližný výpočet bodů, maximální počet bodů (celkem 100 bodů)
Fyziologicky	Věk, zdravotní stav	(5+5) 10
Pracovní	Pracovní zkušenosti, roky; Profesionální dovednosti; Úroveň poptávky po profesi	(10+5+5) 20
Intelektuální	Vzdělání (diplom); Akademický titul (diplom, vědecká práce); Další vzdělávání (diplomy, vědecké práce); Certifikáty, patenty	(5+5+5+5) 20
Podnikatelský	Investice (reálné / potenciální) do ekonomiky, Obchodní zkušenosti (ve původní zemi, v České republice)	(10+10) 20
Sociokulturní	Znalost českého jazyka (složení zkoušky); Znalost české historie / kultury; Studium v České republice (která vzdělávací instituce; doba studia, roky); Přítomnost příbuzných v České republice (ano / ne, počet osob, míra vztahu)	(5+5+5+5) 20
Morální	Trestní bezúhonnost (v minulosti / v současnosti); Dodržování migračního režimu (pokud dříve pracoval jako pracovní migrant)	(5+5) 10

Tabulka 6 Příklad bodového hodnocení

5.2 Posouzení přínosu pracovního migranta do rozpočtu kraje, kde pracuje

Takové posouzení lze provést v následujícím systému:

1. Posouzení příspěvku pracujícího migranta do regionálního rozpočtu na základě údajů o dani z příjmu fyzických osob převedených ze mzdy vyplácené pracovnímu migrantovi.
2. Třídění pracovních migrantů podle úrovně jejich příspěvku do regionálního rozpočtu za účelem identifikace skupin migrantů, kteří významně ovlivňují rozpočet.

Pro řešení problému zvyšování efektivity využívání práce externích migrantů práce se navrhuje zavést monitorování účasti migranta a jeho zaměstnavatele na tvorbě rozpočtu regionu (oblasti, města) jako nástroje pro regulaci pracovní migrace.

6 Konkrétní metodická doporučení pro uživatele v průmyslu ČR.

Jedním z nejdůležitějších důsledků nedokonalých informací o trhu práce pro migrujícího pracovníka je neúplný převod jeho lidského kapitálu. Neúplnost převodu lidského kapitálu se projevuje především výrazným snížením úrovně odměn pracovníka-migranta. To znamená, že z důvodu chybějících určitých znalostí a dovedností se pracovník-migrant nemůže ucházet o práci, kterou vykonával doma, nebo se zaměstnavatel domnívá (možná nesprávně), že migrant nebude moci zvládnout.^[2]

Navrhovaná sada nástrojů by měla zahrnovat následující funkční složky: přidělování individuálního čísla daňového poplatníka (DIČ) pracujícím přistěhovalcům (již v praxi existuje); třídění pracovních migrantů z hlediska daně z příjmu fyzických osob; třídění zaměstnavatelů, kteří přitahují tyto občany, částkou daně z příjmu fyzických osob převedenou do rozpočtu regionu, kde migrant pracuje, z platu, který mu byl vyplacen. Individuální číslo daňového poplatníka znamená vstup migranta do daňové databanky, a tedy schopnost kontrolovat daně přijaté od něj a jeho zaměstnavatele. Kromě toho lze na tomto základě v budoucnu vytvořit mechanismus pro příspěvky na důchody a jejich převod z cílové země do dárcovských zemí migrantů.

Navrhuje se postup pro vydávání pracovních povolení na základě „pozitivní daňové historie“. Tento systém vybízí migrujícího pracovníka a jeho zaměstnavatele k placení daně, v opačném případě bude bývalý zbaven možnosti pokračovat v práci v České republice a druhý se nebude moci účastnit náboru externích pracovních migrantů. Tento přístup tedy předpokládá hodnocení příjmů pracujících migrantů, což odráží návratnost finančních prostředků investovaných do jeho odborného vzdělávání. Takzvaná „hodnota“ pracujícího migranta může být určena jeho příjmem, příjmem z daně z příjmu fyzických osob.

Mezi výhody navrhovaného organizovaného programu regulace vnější migrace pracovních sil patří:

- 1) jasnost cílů migrační politiky zaměřené na zvýšení podílu takových migrantů, jejichž lidský kapitál bude mít pozitivní inovační efekt v rozvoji sociálních a pracovních vztahů;
- 2) průhlednost mechanismu výběru zahraničních pracovníků;

- 3) flexibilita výběru, protože výběrová kritéria lze měnit v závislosti na aktuálních (naléhavých, dlouhodobých) zájmech země (regionu, města) a přizpůsobovat se trendům měnící se odborné a kvalifikační struktury trhu práce v České republice.

Režim regulace pracovní migrace předpokládá:

- 1) zdokonalení systému posuzování potřeby migrantů v zemi podle profesí a kvalifikací;
- 2) stanovení priorit a omezení pro přijímání zahraničních pracovníků na základě státního seznamu omezených a nadměrných povolání;
- 3) zlepšení mechanismu daňového účetnictví zahraničních pracovníků;
- 4) vytvoření mechanismu účetnictví pro zaměstnavatele, kteří přitahují zahraniční pracovníky, za účelem kontroly uvedených daní u konkrétního migranta;
- 5) zavedení diferencovaných programů pro krátkodobou a dlouhodobou zahraniční pracovní migraci.

Hodnocení účinnosti využití zahraniční pracovní síly by mělo být provedeno v souladu s následujícími vzorci:

$$Evz = \frac{Zp}{Nz}$$

Vzorec 1 Efektivita využití zahraniční práce

kde, Evz – efektivita využívání zahraniční práce; Zp – zisk podniku (projekt); Nz – náklady zaměstnavatele na zahraniční pracovní sílu (mzdy, srážky do sociálních a jiných pojišťovacích fondů, náklady na lékařské služby, jízdné a další platby).

Ukazatel efektivnosti zahraniční pracovní práce v podniku lze srovnávat se stejným ukazatelem pro celou pracovní sílu v podniku. Lze tedy zavést ukazatel – srovnávací efektivitu využití zahraniční práce:

$$Evzs = \frac{Evz}{Evp}$$

Vzorec 2 Srovnávací efektivita využití zahraniční práce

kde, Evzs – srovnávací efektivita využití zahraniční práce; Evp – efektivita využití práce celého podniku. Pokud je ukazatel Evzs nad 1 na podnik, znamená to, že práce migrantů je využívána efektivně.^[2]

Snahy o posouzení ekonomického dopadu často vycházejí ze srovnání daní placených přistěhovalci a sociálních výhod, které dostávají. Ukazuje se, že vysoce kvalifikovaní a vysoce placení odborníci se samozřejmě stanou významnějšími daňovými poplatníky. Je mnohem méně pravděpodobné, že budou využívat různé výhody. Ještě důležitější je, že mnoho z nich založilo

vlastní firmy, a proto platí nejen daně z příjmu, ale také daně z příjmu, a také zavádějí pracovní místa, čímž „vytvářejí“ nové daňové poplatníky.

Při veškeré racionalitě aplikovaného přístupu omezovat se na něj, znamená nezohlednit další důležitou složku charakteristik účinnosti migrační politiky, zejména konkrétní příspěvek zahraničních pracovníků do ekonomiky států. Tyto dva ukazatele by měly být základem pro vytvoření účinného systému řízení tohoto procesu.^[9]

Příspěvek na ekonomický rozvoj se navrhuje definovat jako součet příspěvků na výrobu zboží a služeb podle druhu ekonomické činnosti: obrat organizací, přeprava zboží a služeb jejich vlastní produkce v běžných cenách podle druhu ekonomické činnosti, vynásobený podílem zahraniční práce na počtu zaměstnanců v odpovídajícím typu ekonomické činnosti. Zároveň by jako informační základna pro výpočet ukazatelů měla být použita data o počtu vydaných pracovních povolení a struktuře přilákané zahraniční pracovní síly podle typu činnosti. Tento příspěvek však bude odrážet skutečnou situaci, pouze pokud podíl pracovníků z původního obyvatelstva z hlediska kvalifikačních charakteristik bude odpovídat podobným ukazatelům příchozích pracujících migrantů, což je nepravděpodobné.

Vzhledem k tomu, že vysoce kvalifikovaní pracovníci mají vysokou produktivitu a kvalitu práce, měly by být náklady na poskytované výrobky a služby znatelně vyšší než náklady na ty, které jsou poskytovány pracovníky, kteří mají střední a nižší úroveň kvalifikace. Tim pádem výpočet příspěvku k ekonomickému rozvoji regionu prostřednictvím podílu zahraniční práce na celkovém počtu zaměstnaných ve stávající kvalifikační struktuře tak ukáže jeho výrazně nadhodnocený podíl využití práce zahraničních migrantů.

V důsledku tohoto použití při výpočtu údajů o celkovém počtu zahraničních pracovních sil, ve skutečnosti vede k ještě většímu nadhodnocení ukazatele výsledků práce migrantů. Proto se navrhuje nevycházet z potenciálního počtu pracujících migrantů, ale od těch, kteří skutečně začali pracovat ve vykazovaném období.

7 Závěr

Na základě této práce můžeme se uvědomit tom, že pracovní migrace je složitý proces, který zahrnuje mnoho vztahů s různými aspekty společnosti. Důsledky vlivu migrace pracovních sil na trh práce a změny sociálních a pracovních vztahů mohou být pozitivní a mohou být vyjádřeny zvýšenou konkurencí na trhu práce jako pobídka pro rozvoj pracovní schopnosti; částečná kompenzace demografické krize a negativní krize způsobené zhoršením růstu nezaměstnanosti domorodého obyvatelstva, ztrátou vysoce kvalifikovaného personálu. Provedený výzkum nám umožňuje dojít k závěru, že je nezbytné pokračovat v práci v oblasti řízení pracovních migračních toků, jako součást jediného mechanismu pro správu pracovních zdrojů.

Je třeba zlepšit stávající systém přilákání pracovních migrantů a systém určení potřeby zahraničních pracovníků. Je nezbytné vytvořit účinné mechanismy pro posuzování potřeby migrantů s přihlédnutím k rozvoji hospodářství a domácího trhu práce; zavést mechanismus pro organizovaný nábor zahraničních pracovníků (jako jeden z účinných mechanismů regulace vnější pracovní migrace), diferencovaný podle odborné kvalifikace českých zaměstnavatelů; aktivně rozvíjet zvláštní programy pro sezónní a sváteční pracovní migraci; zlepšit systém kvót; vytvářet diferencované krátkodobé a dlouhodobé programy pracovní migrace.

Na základě výsledků výzkumu provedeného autorem byl navržen program hodnocení úspěšnosti kvalifikovaných migrantů, který se také může používat při rozhodnutí o občanství. Navrhovaný program integruje tři hlavní přístupy k výběru a hodnocení pracovních migrantů přijaté ve světové praxi: 1) výběr pomoci bodového systému; 2) hodnocení pracovního příspěvku migranta do regionálního rozpočtu země. První přístup k výběru externích pracovních migrantů, pokud budou úspěšně implementovány do migrační politiky, umožní přilákat kvalifikované odborníky požadovaných profesí v dostatečném počtu. Tento výběr je zaměřen na rozvoj sociálních a pracovních vztahů na českém trhu práce na základě rovnováhy struktury odborné kvalifikace, jakož i nashromáždění lidského kapitálu.

Navrhovaná opatření umožní pružně regulovat potřeby zaměstnavatelů pro zahraniční pracovníky a úspěšně implementovat migrační politiku ČR. Souběžně s procesem organizovaného náboru pracovních migrantů autor navrhl, aby bylo vybíráno na základě bodové metodiky, jejíž podstatou je posouzení kvalitativních charakteristik pracovních migrantů na základě zvolených parametrů a výpočtu bodů za každý z nich. Posouzení příspěvku pracovníka-migranta do rozpočtu regionu, ve kterém vykonává pracovní činnosti, by mělo být provedeno na základě oceňování příspěvku pracovníka ze zahraničí do rozpočtu regionu na základě údajů o dani z příjmu,

převedených z platu vypláceného z pracovníkovi. K vyřešení problému zvyšování efektivity využívání pracovních migrantů se navrhuje zavést monitorování účasti migranta a jeho zaměstnavatele na tvorbě rozpočtu regionu (oblast, město) jako nástroje pro regulaci pracovní migrace. Mezi výhody navrhovaného programu pro regulaci pracovní migrace patří: jasnost cílů migrační politiky zaměřené na zvýšení podílu takových migrantů, jejichž lidský kapitál bude mít pozitivní inovační efekt v rozvoji sociálních a pracovních vztahů;

8 Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

1. **DRBOHLAV, Dušan.** *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud.* Praha : Studie (Sociologické nakladatelství), 2010. 9788074190391.
2. **ИВАНОВ, Г.С.** *Влияние внешней трудовой миграции на структуру социально-трудовых отношений в Российской Федерации.* Москва : Directmedia, 2016. 9785447560287.
3. **HEŘMANOVÁ, Eva.** *Koncepty, teorie a měření kvality života.* Praha : Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 9788074191060.
4. **PALÁT, Milan.** *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii.* Ostrava : Key Publishing, 2014. 9788074182280.
5. **PÍTROVÁ, Lenka.** *Aktuální právní aspekty migrace.* Praha : Teoretik, 2016. 9788075021625.
6. **PAVLÍKOVÁ, Eva a Karel, SLÁDEK.** *Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR: kolektivní monografie.* Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2009. 9788086818955.
7. **RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, Robert TRBOLA a Ondřej HOFÍREK.** *Sociální integrace přistěhovalců v České republice.* Praha : Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 9788074190230.
8. **АБЫЛКАЛИКОВ С.И., ВИННИК М.В.** Экономические теории миграции: рабочая сила и рынок труда. *Бизнес. Общество. Власть.* 2012, Sv. 12, 1–19.
9. **РЫЖКОВА, Н.Г.** Анализ эффективности использования труда иностранных работников. *Экономический анализ: теория и практика.* 2010, Sv. 4, 64-67.
10. —. Анализ эффективности использования труда иностранных работников. *Экономический анализ: теория и практика.* 2010, Sv. 4, 64-67.
11. **ЦАПЕНКО, И.** Роль иммиграции в экономике развитых стран. *МЭиМО.* 2004, Sv. 5, 27-39.
12. —. Развитые страны: интеграционная политика в отношении иммигрантов. *МЭиМО.* 2008, Sv. 3, 59-69.
13. —. Глобальный экономический кризис и рынок труда мигрантов. *МЭиМО.* 2012, Sv. 4, 51-63.
14. **ЧЕТВЕРИКОВА, А.С.** Иммиграция в Чехию: притягательность растёт. *Современная Европа.* 2015, Sv. 3, 49-57.
15. **СИТАРЧУК, Е. А.** Селективная миграционная политика как фактор динамики внешнего потенциала трудовых ресурсов: зарубежный опыт. *Вестник Ростовского государственного экономического университета (РИНХ).* 2011, Sv. 33, 121-127.

Seznam použitých internetových zdrojů

16. **European Comission.** MIGRATION AND SOCIAL INTEGRATION OF MIGRANTS: Migration and Social Integration of Migrants: Valorisation of Research on Migration and Immigration Funded under 4th and 5th European Framework Programmes of Research. *om.acm.gov.pt.* [Online] 2003. [Citace: 23. 05 2020.] <https://www.om.acm.gov.pt/documents/58428/280091/263722.pdf/81712245-1db6-4426-bad6-a04bd3bb1ebb>. ISBN 9289452730

17. **ENTZINGER, Han.** The Social Integration of Immigrants in the European Union. *jil.go.jp*. [Online] 2007. [Citace: 23. 05 2020.] https://www.jil.go.jp/foreign/event/symposium/sokuho/documents/20070117/Entzinger_e.pdf
18. **ESSER, Hartmut.** Soziologie. Spezielle Grundlagen. Band 2: Die Konstruktion der Gesellschaft. *springer.com*. [Online] 2000. [Citace: 21. 05 2020.] <https://doi.org/10.1007/s11577-001-0111-5>. ISBN 3593363836.
19. **European Union.** Indicators of Immigrant Integration: A Pilot Study. *ec.europa.eu*. [Online] 2011. [Citace: 26. 05 2020.] <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5849845/KS-RA-11-009-EN.PDF/9dcc3b37-e3b6-4ce5-b910-b59348b7ee0c>. ISBN 9789279202384.
20. **ESSER, Hartmut.** MIGRATION, LANGUAGE AND INTEGRATION . *citeseerx.ist.psu.edu*. [Online] 2006. [Citace: 20. 05 2020.] <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.376.2951&rep=rep1&type=pdf..>
21. **European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.** European Industrial Relations Dictionary. [Online] European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2020. [Citace: 20. Květen 2020.] <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary>.
22. **ЕФИМОВА, Л.М.** Ислам в Юго-Восточной Азии XXI век. *Московский государственный институт*. [Online] 2014. [Citace: 20. Květen 2020.] <https://mgimo.ru/upload/iblock/f5a/f5a64bf593344a48a191d4e38bcfa032.pdf>. ISBN 9785922811293 .
23. **BOSSWICK, Wolfgang and HECKMANN, Friedrich.** Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities. [Online] 2006. [Citace: 20. Květen 2020.] https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf.
24. **Совместное заявление европейских министров образования.** Что такое Болонский процесс? [Online] 2008. [Citace: 21. Květen 2020.] <http://hosting.vspu.ac.ru/~chul/bolon/index.htm>.
25. **Ministerstvo práce a sociálních věcí.** Analýza poptávky po pracovní síle a nabídky pracovní síly. [Online] Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019. [Citace: 22. Květen 2020.] <https://www.mpsv.cz/web/cz/analyza-poptavky-po-pracovni-sile-a-nabidky-pracovni-sily>.
26. —. Analýza neobsazenosti volných pracovních míst podle profese. [Online] Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019. [Citace: 22. Květen 2020.] <https://www.mpsv.cz/web/cz/analyza-neobsazenosti-volnych-pracovnich-mist-podle-profese>.
27. **Český statistický úřad.** Míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické aktivity - červenec 2019. [Online] 2019. [Citace: 23. Květen 2020.] <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/miry-zamestnanosti-nezamestnanosti-a-ekonomicke-aktivity-cervenec-2019>.
28. **Ministerstvo vnitra České republiky.** Cizinci s povoleným pobytem. [Online] Ministerstvo vnitra České republiky, 2020. [Citace: 23. Květen 2020.] <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.
29. —. Zákon č. 221/2003 Sb. *Zákony pro lidi*. [Online] 2012. [Citace: 23. Květen 2020.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-221>.

30. —. Zákon č. 326/1999 Sb. *Zákony pro lidi*. [Online] 2012. [Citace: 23. Květen 2020.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>.
31. —. Zákon č. 325/1999 Sb. *Zákony pro lidi*. [Online] 2012. [Citace: 23. Květen 2020.] <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325>.
32. **Integrační centrum Praha o.p.s.** Integrační centrum Praha o.p.s. [Online] 2020. [Citace: 23. Květen 2020.] <https://icpraha.com>.
33. **Vláda České republiky.** Usnesení Vlády České republiky. [Online] 2003. [Citace: 24. Květen 2020.] https://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/D376DFB23057E7E6c12571B60070FBF3.

Seznam obrázků

Obrázek 1 neobsazenost volných pracovních míst podle profese v České republice.....	21
Obrázek 2 neobsazenost volných pracovních míst podle profese v Moravskoslezském kraji.....	22
Obrázek 3 neobsazenost volných pracovních míst podle profese v Středočeském kraji	24

Seznam tabulek

Tabulka 1 Počet migrantů v ČR	14
Tabulka 2 Počet cizinců v ČR	15
Tabulka 3 Procesy podle Essera	30
Tabulka 4 Hlavní ukazatele ve vývoji integračních politik pro země Evropské unie	31
Tabulka 5 Hodnocení na základě lidského kapitálu	35
Tabulka 6 Příklad bodového hodnocení	36

Seznam vzorců

Vzorec 1 Efektivita využití zahraniční práce	39
Vzorec 2 Srovnávací efektivita využití zahraniční práce	39